

ANALITIČKI IZVJEŠTAJ

Listopad 2026.

DOMINE – ORGANIZACIJA ZA PROMICANJE ŽENSKIH PRAVA

IMPRESUM

Naziv publikacije:
Žene u lokalnom odlučivanju: političko sudjelovanje i ravnopravnost spolova u lokalnim politikama

Projekt:
Paritet sada u Hrvatskoj

Organizacija i provedba fokus grupa:
Ženska mreža Hrvatske
Udruga HERA, Križevci
Udruga Domine, Split
Udruga IRIS, Bjelovar
Udruga Delfin, Pakrac
Centar za ženske studije, Zagreb

Izrada analitičkog izvještaja:
Udruga Domine, Split

Autorica:
Lana Kučer

Mjesto i godina izdanja:
Split, 2026.

Publikacija je nastala u okviru projekta „Paritet sada u Hrvatskoj".

Sufinancirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja pripadaju isključivo autorici i ne odražavaju nužno stavove Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Za njih se ne mogu smatrati odgovornima ni Europska unija ni EACEA.

Sadržaj

1. Uvod 3
2. Analiza rezultata fokus-grupa 5
2.1. Ulazak žena u lokalnu politiku i uvjeti političkog djelovanja 5
2.2. Utjecaj žena na lokalne politike i procese političkog odlučivanja 13
2.3. Ravnopravnost spolova u lokalnim politikama nakon izbora 2025. 17
2.4. Lokalne politike ravnopravnosti spolova: između izravnih mjera, općih politika i institucionalne provedbe 22
2.5. Prepreke političkom sudjelovanju žena i mogućnosti promjene 26
2.6. Završni komentari 32
3. Analitički osvrt i ključni nalazi istraživanja 33
3.1. Politička zastupljenost žena, stranačke strukture i stvarna moć odlučivanja 33
3.2. Seksizam, rodni stereotipi i nejednaki uvjeti političkog sudjelovanja 34
3.3. Lokalne politike ravnopravnosti spolova 35
3.4. Politička autonomija, ženska solidarnost i uloga civilnog društva 35
3.5. Od individualnog osnaživanja do promjene institucionalnih uvjeta 36
3.6. Ključni nalazi istraživanja 36
4. Preporuke za unapređenje političkog sudjelovanja žena i lokalnih politika ravnopravnosti spolova 39
5. Zaključak 42

1. Uvod

Ravnopravno sudjelovanje žena u političkom odlučivanju jedno je od važnih pitanja demokratskog predstavljanja, raspodjele političke moći i ostvarivanja ravnopravnosti spolova. Unatoč postupnom povećanju političke zastupljenosti žena, njihova podzastupljenost i dalje je obilježje političkog života u Hrvatskoj. Pritom, važno je naglasiti, da sami broj izabranih žena ne govori nužno o mogućnostima njihova stvarnog utjecaja na političke prioritete, procese odlučivanja i raspodjelu javnih resursa.

Prema podacima Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova[1], na lokalnim izborima 2025. godine žene su činile približno 30% izabranih osoba u predstavničkim i izvršnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Nadalje, na 16% kandidacijskih lista nije poštovano zakonsko načelo ravnopravnosti spolova, dok su žene zauzimale samo 19% prvih mjesta na listama. Ti podaci upućuju na postojanost prepreka ravnopravnom pristupu političkim funkcijama i pokazuju da formalni mehanizmi zastupljenosti ne osiguravaju nužno ravnopravan položaj žena u izbornom procesu.

Pitanje političke zastupljenosti žena povezano je i sa širim pitanjem uključivanja ravnopravnosti spolova u javne politike. Na lokalnoj razini donose se odluke koje neposredno utječu na svakodnevni život građanki i građana, uključujući dostupnost javnih usluga, stanovanja, prometa, skrbi, zapošljavanja i sigurnosti. Iako takve odluke mogu različito utjecati na položaj žena i muškaraca, njihovi rodni učinci najčešće nisu prepoznati niti se sustavno uzimaju u obzir pri planiranju, provedbi i vrednovanju lokalnih politika.

Na izazove u institucionalnoj provedbi ravnopravnosti spolova upućuju i rasprave o radu nadležnih mehanizama, uključujući nedostatke u djelovanju i financiranju povjerenstava za ravnopravnost spolova te koordinaciji aktivnosti na nacionalnoj i lokalnoj razini, na što ženske udruge godinama upozoravaju. Postojanje zakonskog i institucionalnog okvira stoga je potrebno promatrati zajedno s pitanjem njegove stvarne primjene, raspoloživih resursa i mogućnosti utjecaja na lokalno odlučivanje.

U takvom kontekstu političko sudjelovanje žena i lokalne politike ravnopravnosti spolova predstavljaju dva međusobno povezana područja djelovanja i istraživanja. Prvo obuhvaća uvjete ulaska žena u politiku, njihov položaj unutar političkih stranaka i institucija te mogućnosti stvarnog sudjelovanja u odlučivanju. Drugo se odnosi na prepoznavanje rodnih nejednakosti u lokalnim zajednicama, oblikovanje ciljanih mjera, uključivanje rodne perspektive u opće javne politike te institucionalne uvjete njihove provedbe.

Istraživanje **„Žene u lokalnom odlučivanju: političko sudjelovanje i ravnopravnost spolova u lokalnim politikama“** provedeno je u okviru projekta „Paritet sada u Hrvatskoj: Jačanje zastupljenosti žena u odlučivanju na lokalnoj razini”, koji je provodila Ženska mreža Hrvatske uz financijsku potporu Europskog ženskog lobija (European Women’s Lobby – EWL), u okviru programa financijske potpore trećim stranama (Financial Support to Third Parties – FSTP 2026), financiranog sredstvima Europske unije kroz program Građani, jednakost, prava i vrijednosti (Citizens, Equality, Rights and Values – CERV). Projekt je bio usmjeren na jačanje zastupljenosti žena u procesima donošenja odluka na lokalnoj razini te promicanje njihova ravnopravnog sudjelovanja u političkom i javnom životu.

[1] Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (2025.). Rodna analiza lokalnih izbora 2025. Zagreb. Dostupno na: https://www.prs.hr/cms/post/1587

U organizaciji i provedbi fokus grupa, kao dijela istraživanja, sudjelovale su organizacije članice Ženske mreže Hrvatske: Udruga HERA iz Križevaca, Udruga Domine iz Splita, Udruga IRIS iz Bjelovara i Udruga Delfin iz Pakraca i Centar za ženske studije iz Zagreba.

Istraživanje polazi od lokalnih izbora održanih 2025. godine kao trenutka za razmatranje položaja žena u lokalnoj politici. Njegova je svrha pridonijeti razumijevanju odnosa između političke zastupljenosti žena, mogućnosti njihova stvarnog utjecaja na odlučivanje te načina na koji se ravnopravnost spolova prepoznaje i provodi u lokalnim javnim politikama.

Pritom se ne polazi od pretpostavke da veća zastupljenost žena automatski dovodi do rodno osjetljivijih politika niti da odgovornost za njihovo oblikovanje i provedbu pripada prvenstveno političarkama. Ravnopravnost spolova odgovornost je političkih i javnih institucija, a njezino ostvarivanje ovisi o političkim prioritetima, institucionalnim kapacitetima, raspodjeli resursa i odgovornosti za provedbu usvojenih mjera.

Istraživanje nije usmjereno na ocjenjivanje pojedinih političkih stranaka, osoba ili političkih mandata, nego na razumijevanje širih političkih, institucionalnih i društvenih obrazaca koji oblikuju mogućnosti sudjelovanja žena u lokalnoj politici i provedbu politika ravnopravnosti spolova.

U okviru istraživanja provedeno je pet fokus-grupa u Splitu, Pakracu, Bjelovaru, Zagrebu i Križevcima, s ciljem prikupljanja iskustava, stavova i preporuka žena politički aktivnih na lokalnoj i regionalnoj razini. Metoda fokus-grupa odabrana je kako bi se dobio dublji uvid u iskustva političkog djelovanja žena, njihove mogućnosti utjecaja na lokalno odlučivanje te procjene postojećih politika i institucionalnih mehanizama ravnopravnosti spolova.

U fokus-grupama sudjelovale su ukupno 24 žene: dvije u Splitu, četiri u Pakracu, četiri u Bjelovaru te po sedam u Zagrebu i Križevcima. Sudionice su bile sadašnje ili bivše vijećnice te druge žene politički aktivne na lokalnoj ili regionalnoj razini. Pri njihovu uključivanju nastojalo se obuhvatiti različita politička iskustva i pozicije te omogućiti otvorenu razmjenu mišljenja.

Razgovori su vođeni prema unaprijed pripremljenom vodiču koji je obuhvaćao pet pitanja i tematskih područja: ulazak žena u lokalnu politiku i uvjete političkog djelovanja; formalnu zastupljenost i stvarni politički utjecaj; promjene političkih prioriteta nakon lokalnih izbora 2025. godine; lokalne politike ravnopravnosti spolova i institucionalne mehanizme njihove provedbe te prepreke političkom sudjelovanju žena i mogućnosti promjene.

Posebna pozornost posvećena je razlikovanju formalne političke zastupljenosti i stvarnog utjecaja žena, kao i razlikovanju mjera izravno usmjerenih na ostvarivanje ravnopravnosti spolova od općih lokalnih politika koje mogu imati neizravne rodne učinke. Razmatrana je i uloga političkih stranaka, predstavničkih tijela, povjerenstava za ravnopravnost spolova, lokalnih institucija i organizacija civilnog društva.

Prikupljeni kvalitativni materijal analiziran je tematski, s naglaskom na prepoznavanje zajedničkih obrazaca, razlika među iskustvima sudionica i specifičnosti pojedinih lokalnih sredina. Pojedini iskazi sudionica korišteni su za ilustriranje ključnih nalaza i različitih perspektiva.

Pri interpretaciji rezultata potrebno je uzeti u obzir metodološka ograničenja istraživanja. Zbog kvalitativnog pristupa, ograničenog broja sudionica i različite veličine fokus-grupa nalazi nisu statistički reprezentativni niti se mogu generalizirati na sve žene politički aktivne na lokalnoj i regionalnoj razini.

Iskazi sudionica o postojanju, sadržaju i provedbi lokalnih politika predstavljaju njihove perspektive i iskustva, a ne neovisnu provjeru rada lokalnih institucija. Istraživanje također ne omogućuje utvrđivanje uzročno-posljedične veze između zastupljenosti žena nakon lokalnih izbora 2025. godine i promjena lokalnih politika ravnopravnosti spolova.

Unatoč navedenim ograničenjima, prikupljena iskustva omogućuju dublje razumijevanje političkih, institucionalnih i društvenih okolnosti koje oblikuju sudjelovanje žena u lokalnom odlučivanju te pružaju osnovu za prepoznavanje prepreka i oblikovanje preporuka za unapređenje lokalnih politika ravnopravnosti spolova.

2. Analiza rezultata fokus-grupa

U ovom poglavlju tematski se analiziraju iskazi 24 sudionice pet fokus-grupa, prema zajedničkom vodiču i istraživačkim pitanjima predstavljenima u Uvodu. Šest cjelina obuhvaća uvjete političkog sudjelovanja žena, mogućnosti utjecaja na odlučivanje, procjene prioriteta nakon izbora 2025., lokalne politike ravnopravnosti spolova te prepreke i prijedloge za promjene, kao i završne komentare. Analiza uspoređuje prepoznate obrasce i različita iskustva, bez pripisivanja pojedinačnih iskaza svim sudionicama ili neovisne ocjene provedbe lokalnih mjera. Iskustva sudionica istraživanja razlikuju se ovisno o njihovim političkim pozicijama, osobnim iskustvima i lokalnim kontekstima. Unatoč tim razlikama, u njihovim se iskazima mogu prepoznati određene zajedničke teme i obrasci koji su u skladu s ranijim spoznajama o položaju žena u politici te izazovima razvoja i provedbe lokalnih politika ravnopravnosti spolova.

Analiza se temelji na kvalitativnoj interpretaciji iskaza 24 sudionice iz pet gradova te nema za cilj utvrđivanje učestalosti pojedinih pojava niti donošenje reprezentativnih zaključaka o položaju žena u lokalnoj politici u Hrvatskoj. U nastavku se izdvajaju najrelevantnija iskustva, zapažanja i stajališta sudionica, uz njihovo tumačenje u kontekstu istraživačkih pitanja. Prikazana iskustva predstavljaju doprinos razumijevanju prepreka i mogućnosti političkog sudjelovanja žena, ali se ne mogu smatrati općom ocjenom stanja u svim lokalnim sredinama.

2.1. Ulazak žena u lokalnu politiku i uvjeti političkog djelovanja

Istraživačko pitanje: Kako biste opisale svoj ulazak u lokalnu politiku i uvjete političkog djelovanja žena u vašem gradu?

Fokus potpitanja bio je na okolnostima koje su sudionicama olakšale ili otežale ulazak u lokalnu politiku, ulozi stranačkih struktura i političke podrške te utjecaju profesionalnih i privatnih obveza na njihov politički angažman. Posebna pozornost posvećena je mogućim razlikama u iskustvima žena s obzirom na dob, profesionalni položaj i pristup neformalnim političkim mrežama.

Analiza iskaza sudionica fokus-grupa pokazuje da ulazak žena u lokalnu politiku proizlazi iz različitih osobnih iskustava, profesionalnih interesa i oblika prethodnog društvenog angažmana. Među važnijim motivacijama izdvajaju se želja za doprinosom zajednici, nezadovoljstvo postojećim načinima upravljanja, iskustvo građanskog aktivizma te potreba za neposrednijim utjecajem na donošenje odluka. Ulazak u politiku pritom nije uvijek rezultat unaprijed planirane političke karijere, nego se često razvija postupno, kroz društveni rad, građanske inicijative i osobne kontakte. Nadalje, iskustva sudionica pokazuju da političko djelovanje žena nije određeno samo njihovom motivacijom i sposobnostima. Na

mogućnosti uključivanja i dugoročnog sudjelovanja utječu odnosi unutar političkih stranaka, profesionalna sigurnost, obiteljske i skrbničke odgovornosti, podrška neposredne okoline te organizacijska kultura političkih organizacija. Posebno se izdvajaju različita razumijevanja rodne ravnopravnosti i razlika između formalne zastupljenosti žena i njihove stvarne mogućnosti političkog utjecaja. U nastavku iznosimo područja i teme koje su se najčešće javljale u odgovorima na ovo pitanje.

- **Motivacija i načini ulaska žena u lokalnu politiku**

Iskazi sudionica pokazuju da ulazak u lokalnu politiku često nije rezultat unaprijed planirane političke karijere. Za dio njih političko uključivanje predstavlja nastavak ranijeg društvenog angažmana, dok druge opisuju osobnu odluku potaknutu željom za promjenom ili nezadovoljstvom postojećim okolnostima.

„Htjela sam dati doprinos svom gradu, zbog toga sam se i uključila u sve ovo.“

„Točno u 50. godini života donijela sam odluku da ću te godine nešto promijeniti u svom životu. Nisam ni po čemu bila posebna, osim po tome što sam htjela nekako aktivno sudjelovati u svom gradu.“

„Stalno imam viziju da u glavu mi je posloženo da ovo radim da mojoj djeci bude bolje.“

U pojedinim iskazima politički angažman pojavljuje se kao odgovor na konkretne probleme lokalne zajednice i uvjerenje da je promjene moguće ostvariti vlastitim djelovanjem.

„Ja sam se uključila zato jer sam ja htjela promjene, definitivno promjene [...] vidjela sam da se može ako se podigne glas.“

„Htjela sam na neki način pronaći instancu gdje mogu adresirati svoje želje, potrebe kao mlada osoba, bilo to potreba za više zelenih površina, mjesta za okupljanje, obrazovnih institucija itd.“

Za neke sudionice odluka o političkom uključivanju proizlazi iz osjećaja društvene odgovornosti, dok se kod drugih povezuje s osobnim životnim okolnostima i dostupnošću vremena. Za dio sudionica politički se angažman ostvaruje ovisno o obiteljskim obvezama i podršci.

„I tako sam kad sam rodila djecu i našla malo vremena za sebe mislila da se trebam uključiti i ovdje u Gradu. Da imam nešto, da mogu nešto dati, da mogu nečem doprinijeti, da mogu možda neke stvari i pokrenuti.“

„Biti na kandidacijskoj listi nije samo vaša odluka nego odluka cijele obitelji.“

Iskazi sudionica pokazuju da motivacija za političko djelovanje ne mora istodobno značiti i mogućnost političkog uključivanja. Iz rodne perspektive posebno je važno prepoznati kako profesionalne i obiteljske okolnosti mogu utjecati na trenutak u kojem žene odlučuju aktivnije sudjelovati u javnom životu. Važnu ulogu imaju i politički uzori, osobito žene koje su svojim javnim djelovanjem pokazale mogućnosti ženskog političkog vodstva. Uzori, međusobno ohrabrivanje i pozivanje žena na sudjelovanje pojavljuju se kao poticaji političkog uključivanja. U pojedinim iskazima posebno se ističe podrška drugih žena, što upućuje na važnost ženskih političkih mreža i međugeneracijskog prenošenja iskustava.

- **Od građanskog aktivizma do institucionalne politike**

Jedna od izraženijih tema odnosi se na povezanost građanskog aktivizma i institucionalne politike. Za dio sudionica političko uključivanje predstavlja nastavak prethodnog djelovanja u organizacijama civilnog društva, građanskim inicijativama ili lokalnim zajednicama.

„Ja sam isto krenula kroz udrugu, zadrugu. Tu se zapravo ti baviš nekakvim politikama. Jer kreiraš nekaj. Mislim da to polazi od toga. I onda jednostavno nekako samo ideš dalje."

„Ja sam se uključila u politiku u jednu građansku inicijativu koja je kasnije prerasla u stranku pa sam se zapravo uključila iz aktivizma, jer sam bila predsjednica jedne udruge."

Sudionice s aktivističkim iskustvom posebno ističu ograničenja djelovanja izvan institucija, osobito kada je riječ o mogućnosti neposrednog utjecaja na političke odluke.

„Jedna od odluka zašto sam ušla u politiku [...] bilo je zato jer u jednom trenutku kao da dođeš do zida, jer iz aktivizma ne možeš nešto napraviti ako nemaš utjecaj na mjesta gdje se donose politike."

„Znači, način kad spoznaš da aktivizam nije dovoljan, da treba napraviti neki iskorak ili premosnicu i da se to treba ohrabriti ili podržati i druge."

U njihovim se iskazima prepoznaje razlika između javnog zagovaranja određenih promjena i mogućnosti neposrednog sudjelovanja u njihovu institucionalnom ostvarivanju. Ulazak u politiku pritom se ne opisuje nužno kao napuštanje aktivizma, nego kao proširivanje prostora društvenog djelovanja.

Međutim, sudionice ne dijele potpuno jednako razumijevanje odnosa aktivizma i politike. Dio njih upozorava da građanski aktivizam ima vlastitu političku vrijednost i da ga ne treba promatrati samo kao prethodnu fazu institucionalnog djelovanja.

„Ja mislim da se s aktivizmom može postići svašta ili puno."

„Da li ja mislim da je nama ovo i dalje aktivizam… Da, aktivizam je politika."

U ovoj kategoriji pokazuje se da politički identitet sudionica nije nužno vezan uz formalnu funkciju ili stranačku pripadnost. Za neke od njih aktivistički identitet ostaje važan i nakon preuzimanja političkih odgovornosti. Istodobno, institucionalno djelovanje donosi nove zahtjeve, osobito potrebu za kompromisima i prihvaćanjem ograničenja političkog odlučivanja.

„Kompromis. Ja vjerujem da je u mene politika naučila kompromisima više nego bilo što do sad."

- **Stranačka podrška, zastupljenost žena i politička autonomija**

Stranačka podrška pojavljuje se kao važan čimbenik uključivanja žena u politiku, osobito u procesu kandidiranja, preuzimanja funkcija i zagovaranja pitanja rodne ravnopravnosti.

„Važna je stranačka podrška. Kroz zip model radimo na jednakoj zastupljenosti žena i muškaraca."

„Naravno da je važno kada su liste u pitanju na kojem mjestu se žena nalazi. Mi imamo zip model."

Sudionice prepoznaju da politička zastupljenost žena ne ovisi samo o njihovoj spremnosti na kandidiranje, nego i o odlukama političkih organizacija. Posebno se naglašava važnost aktivnog

poticanja žena na preuzimanje političkih uloga. Stranački odnosi i odluke mogu imati značajan utjecaj na mogućnost ostvarivanja mandata.

„Važno je ženama dati prostor. Znamo da su žene te koje će prije reći, koje će se skloniti i reći da ne bi i koje često treba više nagovarati nego muškarce“

„Imali smo situaciju gdje se žena morala povući iz vijeća kako bi u prostor ušao sljedeći muškarac s liste – koji sada uopće niti ne dolazi na te sjednice!“

Istodobno, pojedini iskazi pokazuju da podrška političkog vodstva može biti presudna za otvaranje prostora temama rodne ravnopravnosti.

„Bitno je bilo to da nam predsjednik pruži podršku i dođe na sastanke.“

„Ali ako toga nema, ne možeš ništa. Pogotovo sve to što se tiče ravnopravnosti spolova i djelovanja u okviru Gradskog vijeća.“

Ovakva iskustva otvaraju pitanje koliko mogućnosti političkog djelovanja žena ovise o osobnoj podršci pojedinih političkih aktera, a koliko o trajnim institucionalnim mehanizmima i organizacijskim pravilima.

Posebno je važno razlikovati formalnu zastupljenost žena od njihove stvarne političke moći. Pojedine sudionice opisuju situacije u kojima su se suočile s ograničenjima samostalnog djelovanja, stranačkom disciplinom ili očekivanjima koja nisu bila usklađena s njihovim razumijevanjem predstavničke odgovornosti.

„Prvenstveno sam smanjila djelovanje jer sam se umorila i shvatila da treba napraviti previše kompromisa da bi se ostalo na tim vijećničkim pozicijama na koje ja nisam bila sprema.“

U drugim iskazima pojavljuje se razlika između formalnih ovlasti i stvarnog utjecaja na političko odlučivanje.

„Formalno imam pravo kreirati dnevni red za sjednice Gradskog vijeća. Ali opet kažem, formalno.“

Iskazi sudionica potvrđuju da prisutnost žena u političkim institucijama nije sama po sebi dovoljan pokazatelj ravnopravnosti. Važno je razmatrati i mogućnost samostalnog političkog djelovanja, sudjelovanja u oblikovanju prioriteta te stvarnog utjecaja na donošenje odluka.

- **Različite percepcije rodne ravnopravnosti: individualne sposobnosti i strukturne prepreke**

U svojim iskazima sudionice su često iskazivale različita razumijevanja položaja žena u lokalnoj politici. Sudionice imaju različite percepcije o svom ulasku i/ili ulasku žena u politiku na način da jedne smatraju da su važne individualne karakteristike, a ne sam spol, dok druge iznose postojanje društvenih i sustavnih prepreka za žene. Tako pojedine sudionice navode da u vlastitom političkom djelovanju nisu doživjele izravne prepreke povezane sa spolom te naglašavaju važnost individualnih sposobnosti, pripremljenosti i osobne inicijative.

„Zato sam i u politiku ušla hrabro, ne misleći da će me netko, zato što sam žena, u tome spriječiti ili me staviti u nepovoljan položaj.“

„Stvar je u tome, mislim da je sve do naših vlastitih sposobnosti.“

„Ja isto nikada ovdje nisam imala situaciju da je nekome bio problem staviti me na listu, ili da mi netko kao ženi nije dao važnost.“

Takvi iskazi pokazuju da manji dio sudionica vlastito iskustvo političkog djelovanja doživljava kao ravnopravno. Istodobno, u njima se prepoznaje naglašavanje individualne odgovornosti za politički uspjeh.

„Nije bitna dob, bitna je pripremljenost, hrabrost.“

„Tako da je dosta toga i do nas samih – kako se postavimo i kakav nastup prema ljudima imamo.“

S druge strane, pojedini iskazi upozoravaju na prepreke koje nadilaze individualne sposobnosti i motivaciju.

„Žena ima malo u politici, boje se za svoja radna mjesta.“

„želiš graditi neko zajedništvo na taj način to da traži sudionika i sudionica veći angažman, ali naravno da utječe na to da neke, pogotovo žene možda koje ne mogu taj tempo pratiti, neće sudjelovati…Da žena ne može zapravo to ispratiti, stoga je odustala, morala je negdje“

„Borba je i dalje traje za očuvanje statusa i poboljšanje utjecaja žena u politici.“

„Žene se moraju nametati.“

Druge sudionice istaknule su kako se izostanak osobnog iskustva diskriminacije ne može se izjednačiti s nepostojanjem strukturnih prepreka. Neke žene mogu biti uvažavane u vlastitim političkim organizacijama, a istodobno djelovati u društvenim okolnostima u kojima su profesionalna sigurnost, obiteljske odgovornosti i pristup političkoj moći neravnomjerno raspoređeni. Dodatnu dimenziju predstavljaju iskazi o rodno oblikovanim obrascima samoprocjene i očekivanjima od političkog djelovanja. Prema iskustvima pojedinih sudionica, žene češće preispituju vlastite sposobnosti, osjećaju veću odgovornost prema preuzetim obvezama i teže se odlučuju na političko uključivanje.

„Ono što nas žene sputava, to je prije svega naš osjećaj, pretjerani osjećaj obaveze, straha i nesigurnosti. Mi uvijek preispitujemo sebe, da li ćemo mi to moći, da li smo mi to u stanju, da li ću ja moći ispuniti te zadatke.“

„Kod muških vi takvih dilema nemate. Oni su apsolutno svjesni toga da oni će sve to moći.“

Ovakvi iskazi upućuju na utjecaj rodne socijalizacije na političko samopouzdanje. Iako sudionice razlike između žena i muškaraca dijelom objašnjavaju osobnim karakteristikama, važno je njihova iskustva promatrati u kontekstu društvenih očekivanja prema kojima se od žena traži veća odgovornost, samokritičnost i usklađivanje različitih životnih uloga. Sudionice pritom naglašavaju potrebu za aktivnim osnaživanjem žena i prepoznaju njihovo sudjelovanje kao važan preduvjet otvaranja pitanja rodne ravnopravnosti. U dijelu iskaza pojavljuje se i razumijevanje žena kao političkih akterica koje donose drukčije vrijednosti i perspektive, osobito u području društvene odgovornosti i brige za zajednicu.

„Žene trebalo apsolutno ohrabriti, trebalo bi ih educirati i ono što se kaže osnažiti na sve druge načine da se uključe, jer politike bez žena apsolutno nema.“

„Ako želimo da se ženska pitanja potegnu, mi se apsolutno u to moramo uključiti i reći svoje stavove i svoje mišljenja o tom.“

„Ja mislim da žene imaju po meni veće kvalitete nego muškarci za odluke koje su bitne za društvo. Društvena odgovornost je možda veća kod žena.“

Takvo razumijevanje istodobno osnažuje vrijednost ženskog političkog sudjelovanja, ali i odražava tradicionalne rodne predodžbe koje brigu, emocionalnost i odgovornost snažnije povezuju sa ženama. Važno je stoga razlikovati iskustvo sudionica o doprinosu žena politici od pretpostavke da su određene političke sposobnosti prirođene jednom spolu. Posebno je zanimljivo očekivanje da se žene trebaju dodatno dokazivati ili „nametati” kako bi ostvarile politički utjecaj. Takvo razumijevanje može predstavljati poziv na osnaživanje žena, ali istodobno može prebacivati odgovornost za prevladavanje neravnopravnosti na same žene, umjesto na političke organizacije i institucije.

- **Profesionalna sigurnost i ekonomski uvjeti političkog sudjelovanja**

Profesionalni položaj i ekonomska sigurnost pojavljuju se kao čimbenici političkog djelovanja žena u iskazima nekih sudionica. One opisuju različita iskustva, od podrške poslodavaca i fleksibilnosti radnog vremena do profesionalnih poteškoća i straha od negativnih posljedica političkog angažmana.

„Nakon 2 godine što sam bila u politici, mislim da sam neke poslove i klijente izgubila jer sam bila u toj stranci i politici uopće.“

„Bila sam izložena disciplinskim postupcima zbog javnog govora.“

Iskazi sudionica pokazuju da političko djelovanje može biti povezano s percepcijom profesionalnog rizika. Takva nesigurnost može predstavljati prepreku uključivanju žena, osobito kada njihova egzistencija ovisi o zaposlenju ili poslovnim odnosima. S druge strane, sudionice prepoznaju važnost profesionalne fleksibilnosti kao resursa koji omogućuje političko sudjelovanje.

„Ja radim u privatnoj firmi i moram priznati da sam imala stvarno veliku sreću s poslodavcem.“

„Stvarno je vrijedno imati tu slobodu da kažeš "Ja neću doći, moram na neki prosvjed ili neku akciju ili nešto, odradit ću u subotu, dobro može".“

Iz iskustava sudionica proizlazi da mogućnosti političkog djelovanja nisu jednako dostupne svim ženama. One ovise i o profesionalnom položaju, sigurnosti zaposlenja, organizaciji rada te spremnosti poslodavaca na prilagodbu. Iz rodne perspektive važno je uzeti u obzir da se politička participacija ne promatra samo kao pitanje osobne motivacije ili formalnog prava na kandidiranje, nego i kao pitanje materijalnih uvjeta koji omogućuju dugoročno sudjelovanje.

- **Privatni život, obiteljske odgovornosti i rodna raspodjela vremena**

Utjecaj političkog angažmana na privatni i obiteljski život jedna je od najizraženijih tema u iskazima sudionica. Političko djelovanje opisuje se kao vremenski zahtjevno, često nepredvidivo i teško odvojivo od profesionalnih i obiteljskih odgovornosti.

„To je dosta utjecalo na moj privatni život, to pojede skoro svo slobodno vrijeme.“

„Morala sam smanjiti neke kontakte, morala sam prilagoditi način života, odreći se možda i nekih hobija, nekih stvari koje sam prije radila, sada više ne mogu.“

U pojedinim iskazima politički angažman pojavljuje se kao aktivnost koja zahvaća gotovo sve aspekte svakodnevnog života.

„Teško je naći tu granicu, sad radim a sad ću imati neko vrijeme za sebe ili ću odvojit jedno i drugo.“

„Stalno si izložen tome i ne možeš reći Moje radno vrijeme je završilo s politikom, ajmo sad o nečem drugom.“

Iz rodne perspektive posebno je važno da se vremenski zahtjevi političkog angažmana nadovezuju na postojeće profesionalne i obiteljske odgovornosti. Sudionice prepoznaju da se mogućnosti političkog djelovanja razlikuju ovisno o životnoj dobi, roditeljskim obvezama i dostupnosti podrške. Isto tako, iskazi pokazuju da odluka o političkom uključivanju žena često uključuje prethodno usklađivanje s obiteljskim očekivanjima i obvezama.

„Biti na kandidacijskoj listi nije samo vaša odluka nego odluka cijele obitelji.“

„Naravno da nije jednostavno i drugačije je za mladu ženu, drugačije je nekog iz mirovine.“

„Ja sam prije nego što sam se angažirala u ovoj kampanji prvo konzultirala sa svojom obitelji, zato što to zahtijeva određene angažmane, energiju i vrijeme, što jednostavno imamo u danu toliko koliko imamo.“

„Da su oni rekli kao, nemoj, recimo, da, to bi mi utjecalo na moj angažman definitivno.“

U iskazima nekih sudionica obitelj se pojavljuje kao važan izvor podrške, ali i kao čimbenik koji može utjecati na odluku o političkom uključivanju. Takvo iskustvo pokazuje da politička participacija žena nije uvijek isključivo individualna odluka, nego je povezana s odnosima i odgovornostima unutar kućanstva. Druge sudionice izravnije problematiziraju neravnomjernu raspodjelu obiteljskog i neplaćenog rada između žena i muškaraca.

„Mislim, muški dođu s posla i mogu se posvetiti odmah politici, a baš kod žena i nije tako.“

„Prvo imaš porodiljni, pa onda krenu u vrtić, pa onda imaš nešto vremena. Onda dođe škola, hoćeš se malo više posvetiti onaj početak škole. Onda krene pubertet, onda krene...“

„Mislim da se žene više mogu posvetiti u penziji. Onda imaš nekako vremena za sebe.“

Ovi i slični iskazi potvrđuju kako se mogućnosti političkog djelovanja žena oblikuju tijekom različitih životnih razdoblja. Majčinstvo, skrb o djeci i svakodnevne obiteljske obveze mogu ograničavati raspoloživo vrijeme za politički rad, dok se veći prostor za angažman otvara tek nakon smanjenja tih odgovornosti. Sudionice pritom ne problematiziraju samo količinu obiteljskog rada nego i njegovu neravnopravnu raspodjelu. Uz vremenska ograničenja pojavljuje se i strah od društvene osude, osobito kada se politički angažman žena promatra kroz očekivanja povezana s majčinstvom.

„Oni (muškarci) besramno delegiraju. Da, pa nije pošteno. A tu je je vrtić te djecu odvezite, skuhajte, operite, ovo, te ono. Pa mislim, čije je to dijete? Samo naše?“

„A ono što je negativno, to je ta osuda okoline. Pa onda, ipak je ono žena, majka, tu su djeca. Pa ona, da ti ne pati obitelj.“

Ova iskustva upućuju na to da politička participacija žena nije samo pitanje osobne organizacije vremena, nego i društvene raspodjele skrbi, neplaćenog rada i odgovornosti unutar obitelji. Posebno je značajno što se odgovornost za moguće posljedice političkog angažmana na obiteljski život u iskazima pojavljuje prvenstveno kao odgovornost žena.

- **Održivost političkog angažmana i odgovornost političkih organizacija**

Osim vremenskih i profesionalnih zahtjeva, sudionice opisuju i emocionalno opterećenje povezano s političkim djelovanjem. Posebno se ističu osjećaj odgovornosti, očekivanja zajednice ili stranke, iscrpljenost te potreba za stalnim dokazivanjem i ostvarivanjem rezultata.

> *„Ogromna su očekivanja, a ti imaš isto takvu ogromnu želju ispuniti ta očekivanja. I to je veliko opterećenje.“*

> *„Napravila sam koliko sam mogla, radim koliko mogu i to je previše.“*

Posebno vrijedan spomenuti iskustva iz jedne rasprave u kojoj sudionice propituju očekivanja unutar vlastitih političkih organizacija. Prepoznaju da intenzivan tempo rada, učestali sastanci i očekivanje stalne dostupnosti mogu otežavati sudjelovanje ženama koje imaju druge profesionalne i obiteljske obveze. U tom se kontekstu ističe se osjećaj krivnje koji može pratiti nemogućnost ispunjavanja svih političkih i privatnih očekivanja.

> *„Ne moramo svi dati jednako, a da ih odmah ne otkantamo jer ona ne može dati takav veliki komad.“*

> *„Kako ćemo podržati žene, a da nemaju osjećaj da je kriva? Da nisam stigla tamo, da nisam stigla ovdje?“*

> *„Nisi kriva ako ne možeš na pet stvari…“*

Temeljem navedenog, važno je naglasiti da prepreke političkom sudjelovanju žena ne proizlaze samo iz formalne diskriminacije ili nedostatka podrške, nego i iz organizacijskih očekivanja koja pretpostavljaju gotovo neograničenu dostupnost vremena i energije. Sudionice prepoznaju da takva očekivanja mogu dovesti do postupnog povlačenja žena iz političkog života.

> *„I tako da se bojim tih nekih odustajanja kad se previše nagomila stvari.“*

Istodobno, pojedini iskazi donose i neke pozitivne primjere prilagodbe organizacijskog rada privatnim i profesionalnim obvezama članica.

> *„Dok imamo sastanke, mislim da nitko ne zamjera ako bilo koja od nas se stiže. Ili prilagođavaju termine.“*

> *„Mi uvijek imamo anketu/listu sa nekoliko prijedloga sastanaka ili odbora. U pravilu se oni odvijaju kada većini odgovara.“*

Pojedini primjeri sudionica pokazuju da političke organizacije mogu razvijati jednostavne, ali važne mehanizme koji olakšavaju sudjelovanje ženama s različitim životnim odgovornostima. Takve prakse ne uklanjaju strukturne nejednakosti u raspodjeli neplaćenog rada, ali mogu smanjiti njihov neposredan utjecaj na mogućnosti političkog sudjelovanja. Time se odgovornost za ravnopravno sudjelovanje pomiče s pojedinačnih žena prema političkim organizacijama. Nije dovoljno poticati žene da se

kandidiraju ili preuzmu funkcije; potrebno je stvarati uvjete koji omogućuju različite intenzitete sudjelovanja, ravnomjerniju raspodjelu odgovornosti i dugoročnu održivost političkog angažmana.

Iz odgovora sudionica na prvo istraživačko pitanje vidimo da političko uključivanje žena nastaje u različitim životnim i organizacijskim okolnostima: građanski angažman i motivacija mogu potaknuti ulazak u politiku, ali održivost djelovanja ovisi o ekonomskoj sigurnosti, raspodjeli skrbi, stranačkoj podršci i prilagodljivosti političkih organizacija. Pozitivna iskustva sudionica ne poništavaju prepreke koje druge opisuju. Ključna je razlika između mogućnosti kandidiranja i uvjeta za stvaran, dugoročan politički utjecaj.

2.2. Utjecaj žena na lokalne politike i procese političkog odlučivanja

Istraživačko pitanje: Kako procjenjujete utjecaj žena ili vaš osobni utjecaj na lokalne politike?

Fokus potpitanja bio je na stvarnom utjecaju žena na lokalno odlučivanje, njihovu sudjelovanju u ključnim političkim tijelima, pregovorima i proračunskim procesima te raspodjeli političkih odgovornosti između žena i muškaraca. Posebno se nastojalo utvrditi postoji li razlika između brojčane zastupljenosti žena i njihove mogućnosti utjecaja na političke odluke, uključujući pristup vodećim funkcijama i područjima poput financija, gospodarstva i urbanizma.

Analiza iskaza sudionica fokus-grupa pokazuje da se utjecaj žena na lokalne politike ne može procjenjivati isključivo na temelju njihove zastupljenosti u predstavničkim tijelima ili broja funkcija koje obnašaju. Njihova iskustva upućuju na razlike između formalnog sudjelovanja u političkim institucijama, mogućnosti utjecaja na oblikovanje odluka i stvarne provedbe predloženih politika. Pritom se posebno izdvajaju pitanja raspodjele političkih funkcija, rodne podjele područja odlučivanja, važnosti stručnosti i političke podrške te odnosa između formalnih ovlasti i stvarne političke moći. Iskazi također pokazuju da sudionice vlastiti politički utjecaj različito procjenjuju. Dok dio njih opisuje značajnu autonomiju i mogućnost sudjelovanja u ključnim procesima odlučivanja, druge upozoravaju na ograničenja koja proizlaze iz političkih odnosa, nedovoljne zastupljenosti žena ili izostanka podrške za provedbu predloženih mjera. Teme koje su bile najzastupljenije u odgovorima sudionica su navedene kako slijedi:

- **Zastupljenost žena u političkim tijelima i mogućnosti stvarnog utjecaja**

Jedna od važnih tema odnosi se na razliku između formalne prisutnosti žena u političkim institucijama i njihove mogućnosti da utječu na donošenje odluka. Dio sudionica upozorava da nedovoljna zastupljenost žena u predstavničkim tijelima neposredno utječe i na njihovu prisutnost u odborima, povjerenstvima i drugim radnim tijelima, kao i da se neravnomjerna zastupljenost žena može prenositi s jedne razine političkog odlučivanja na drugu.

> *„Generalno ima premalo žena i u gradskom i županijskom vijeću. Odbori i radna tijela se biraju po političkom ključu i kako ih je generalno malo onda su i malo zastupljene u tim tijelima.“*

> *„Jako je to teško sad, zato što je malo žena, pogotovo, spomenuto je već da naše gradsko vijeće nema nijednu ženu“*

Istodobno, dio sudionica opisuje drukčija iskustva, u kojima žene imaju pristup važnim političkim funkcijama i sudjeluju u odlučivanju bez izraženih prepreka povezanih sa spolom. U jednoj političkoj

stranci sudionice opisuju situacije u kojima se žene potiče na preuzimanje funkcija, a njihov angažman prepoznaje kroz unutarnje stranačke izbore, no opisuju tu stranku kao iznimku.

„Nikad nisam se susrela s time da bi mi neka pozicija ili funkcija bila otežana zato što sam žena.“

„Imamo pravilo u stranci. Pravilo je da, od dvoje koordinatora, barem jedna mora biti žena.“

„Mislim da smo odabrane, po kriteriju toga da smo najviše dale u toj situaciji i da smo najadekvatnije u tom trenutku bile.“

Sudionice naglašavaju vlastiti rad, iskustvo i doprinos organizaciji kao važne kriterije političkog napredovanja. Posebno je zanimljivo što se i u pozitivnim iskustvima političkog uključivanja pojavljuje preispitivanje vlastite spremnosti za preuzimanje odgovornosti.

„Čak mi se čini obrnuto da moramo se nekad i braniti od funkcija koje ne da ne želimo, nego ono možda će neko drugi bit bolji nego ja.“

„Jesam ja dovoljno dobra za to, ali ima neko drugi više vremena, jel ja to mogu, jel sam ja premlada, jel ovo, jel ono, što te koči?“

Iskustva sudionica upućuju na važnost stranačkih pravila i političke kulture u stvaranju prostora za sudjelovanje žena. S druge strane, pokazuju da formalna dostupnost političkih funkcija ne uklanja nužno osobne dvojbe povezane s njihovim preuzimanjem. Sudionice ih povezuju s osjećajem odgovornosti, vlastitim sposobnostima i raspoloživim vremenom, što se nadovezuje na nalaze prvog istraživačkog pitanja o rodno oblikovanim očekivanjima i političkom samopouzdanju.

- **Rodna podjela političkih područja: između stručnosti i tradicionalnih očekivanja**

U iskazima sudionica pojavljuje se prepoznatljiva podjela političkih područja prema kojoj su žene češće povezane s obrazovanjem, socijalnom skrbi, ravnopravnošću spolova i drugim društvenim pitanjima, dok se muškarci češće uključuju u financijske i pojedine druge odbore.

„Žene uglavnom idu u odbore koji se tiču obrazovanja, prava žena, jednakost i sl., koji imaju više utjecaj na živote građana, a muškarcima su draže teme imena trgova i ulica, komisije za dodjele nagrada. To je neka ‘dobrovoljna’ selekcija, recimo.“

„Isto tako u izabranih 15 gradskih vijećnika, velika većina su bili muškarci i oni su uglavnom bili za financijske teme.“

Ovi iskazi upućuju na mogućnost rodne podjele političkog rada, pri čemu se žene povezuju s područjima skrbi, obrazovanja i društvene dobrobiti, dok su muškarci vidljiviji u pojedinim područjima financijskog odlučivanja. Međutim, sudionice ne tumače takvu podjelu jednoznačno. Manji broj njih smatra da raspodjela funkcija proizlazi prvenstveno iz prethodnog iskustva, profesionalnih kompetencija i područja interesa. U tom se kontekstu stručnost pojavljuje kao važan izvor političkog autoriteta, osobito pri preuzimanju vodećih funkcija.

„Čini se da neke stvari gdje smo dobri u to idemo, da to tako radimo, ali naravno da moramo i proučiti i druge stvari, ne samo svoje.“

„Tako da vjerojatno ove dodjele odbora, povjerenstava i to idu po znanjima, što je jako dobro.“

„Mogu biti članica i mogu učiti, ali sigurno… Bez problema mogu biti u odboru za kulturu i obrazovanje…“

„Jer pitano je da li preuzimaš ulogu da vodiš neki odbor, pa neću odbor za sport voditi. Mogu se ja to spremiti, ali nešto ti i daje prethodno iskustvo, a da ne kažem znanje i diploma ti daje autoritet.“

Svakako je važno da se, iako u manjem broju iskaza sudionica, prepoznaje potreba za otvaranjem različitih političkih područja osobama koje u njima nemaju prethodno iskustvo. Time se pitanje ravnopravnosti ne svodi samo na mogućnost sudjelovanja žena u određenim odborima, nego i na njihovu mogućnost stjecanja novih kompetencija i političkog autoriteta.

- **Politička podrška i razlika između usvajanja i provedbe odluka**

Dio sudionica izražava nezadovoljstvo jer su uspijevale otvoriti određena pitanja i dobiti načelnu podršku za svoje prijedloge, ali bez njihove konačne provedbe.

„Ja sam često predlagala stvari za koje sam dobivala potporu i od stranaka koje su bile na suprotnoj strani, ali bi to završavalo tako da su deklarativno za njih bili jer to dobro zvuči u javnosti i ušlo bi u proračun, ali ne bi se na kraju provelo.“

Ova iskustva jasno pokazuju razliku između mogućnosti političkog zagovaranja, formalnog prihvaćanja prijedloga i stvarnog utjecaja na javne politike. Sudjelovanje u raspravi ili uvrštavanje određene mjere u proračun ne znači nužno i njezinu realizaciju. Slična iskustva pojavljuju se u području rodne ravnopravnosti, gdje sudionice upozoravaju na nedostatak političke podrške za teme koje su formalno prepoznate kao važne za ravnopravnost spolova, ali nisu imale odgovarajući prioritet.

„Nije bilo podrške stranke za te teme, iako su tada bili na vlasti. To je bilo nekako sporedno i nebitno.“

„Generalno, sve lijepo zvuči kad je napisano, ali to ničemu ne služi ako se ne realizira.“

Ovi iskazi upućuju na ograničenja formalne institucionalizacije rodne ravnopravnosti. Postojanje povjerenstava, strateških dokumenata ili proračunskih stavki samo po sebi ne jamči političku volju i resurse potrebne za ostvarivanje predviđenih mjera. Sudionice pritom naglašavaju da na mogućnosti utjecaja snažno djeluje politički položaj, osobito pripadnost vlasti ili oporbi.

„Međutim kao oporbena stranka teško uspijevamo ishoditi određene promjene.“

„Ne možemo mi tamo nešto previše odluka donositi. Neki puta nas sasluša, ali neki puta kad im je to politički oportuno to neće poštovati i napravit će po svom.“

U iskazima sudionica ne može se sa sigurnošću razdvojiti ograničenja koja proizlaze iz rodne neravnopravnosti od onih koja su povezana s oporbenim položajem i političkim odnosima. Naime, same sudionice u pojedinim situacijama upozoravaju da nije moguće pouzdano utvrditi proizlazi li otežano djelovanje iz njihova spola ili političke pripadnosti.

„Da li se mene onemogućuje zato što sam ja žensko ili se mene onemogućuje jer sam članica stranke koja njima ne odgovara, ja sad u to ne mogu ulaziti, to ne može nitko tvrditi.“

U svakom slučaju možemo govoriti o složenosti političkih odnosa u kojima se rod, stranačka pripadnost i institucionalni položaj mogu međusobno preklapati. Za razumijevanje stvarne političke moći žena stoga

je potrebno razmatrati ne samo njihovu zastupljenost nego i mogućnost da predložene politike doista budu prihvaćene i provedene.

- **Raspodjela vodećih funkcija: stručnost, politički dogovor i organizacijska pravila**

Kako je prethodno spomenuto, iskazi sudionica pokazuju da se vodeće pozicije u predstavničkim i radnim tijelima dodjeljuju prema različitim kriterijima, među kojima se izdvajaju politička zastupljenost, stručnost, prethodno iskustvo i dogovor unutar političkih organizacija. U pojedinim iskustvima naglašava se važnost jasnih pravila i međustranačkog dogovora, kao i odgovornosti stranke da predloži adekvatne osobe.

„Sjednemo i svako se pripremi i to vam postoji tablica neka koja ide 60% vladajućima, 40% oporba i onda opet oporba dijeli koliko ima prema broju glasova prava članova.“

„I može biti i ne stranačka osoba. Ali ju stranka predlaže.“

Takvi iskazi pokazuju da političke stranke imaju važnu ulogu u oblikovanju sastava radnih tijela, čak i kada članovi nisu nužno stranački aktivni, i u tom smislu moraju biti rodno osviještene. S druge strane, dio sudionica naglašava važnost stručnih kvalifikacija i prethodnog iskustva.

„A to bi trebalo biti stručna tijela [...] dolaze ljudi koji imaju određene kvalifikacije i reference da budu članovi tog odbora. Da vi o njoj možete raspravljati kvalitetno.“

Posebno je zanimljiva rasprava o tome treba li prethodno iskustvo biti presudan uvjet za preuzimanje vodećih funkcija. Dok dio sudionica smatra da vodstvo odbora zahtijeva specifična znanja i autoritet, druge upozoravaju da takav pristup može ograničiti mogućnosti političkog razvoja novih osoba.

„Bar moraš formalno imati autoritet.“

„Zašto bi sad [...] u odboru za rodnu ravnopravnost bila ti ili [druga osoba]? Zašto ne bih bila ja?“

Ova rasprava otvara pitanje kako političke organizacije mogu istodobno osigurati kvalitetu odlučivanja i omogućiti širi pristup političkim funkcijama. Iz rodne perspektive posebno je važno da se kriteriji stručnosti i iskustva ne pretvore u mehanizam kojim se postojeća raspodjela političke moći trajno reproducira.

- **Iskustva političkog autoriteta i autonomije u radu**

Iskazi sudionica pokazuju da mogućnost utjecaja na lokalne politike ne ovisi samo o formalnom članstvu u političkim tijelima, nego i o odnosima unutar tih tijela te spremnosti drugih članova da uvažavaju njihove prijedloge i argumente. U istom se kontekstu naglašava važnost stručnosti i spremnosti na zauzimanje za vlastite stavove te da se mogu očekivati i neprimjereni komentari.

„Dobila sam odgovor od muškog člana da će sad doći zakon i da neka se eutanaziram. Ja sam ostala bez teksta.“

„Da i voljni su parirat. I neće šutjet. Eto. Zato što smo tamo da odradimo posao i da se nas glas čuje, pogotovo zato što znamo o čemu pričamo.“

Istodobno, pojedine sudionice opisuju pozitivna iskustva političke i institucionalne autonomije, osobito kada imaju mogućnost samostalno oblikovati prijedloge i upravljati određenim područjima rada.

Međutim, i u takvim iskustvima autonomija ostaje povezana s institucionalnim procedurama i formalnim ovlastima drugih tijela.

> *„S ove pozicije imam utjecaj na kreiranje politika koje smatram dobrima jer imam otvorene ruke.“*

> *„Nitko mi ne visi nad glavom niti mi govori kako moram raditi tj. imam slobodu u radu, ali oni daju finalnu potvrdu.“*

> *„Ja sve pripremim, no proces traje dok to potpiše gradonačelnik, pa dok prođe pravnu službu... Bilo bi lakše i brže da je to isključivo moja odluka.“*

Ovi iskazi pokazuju da se politički utjecaj žena ostvaruje na različitim razinama, uključujući predstavnička tijela, radna tijela i upravljačke funkcije. Pritom je važno razlikovati samostalnost u pripremi i predlaganju odluka od ovlasti za njihovo konačno donošenje.

Zaključno, odgovori sudionica pokazuju da brojčana zastupljenost žena ne odražava nužno njihovu stvarnu političku moć. Na mogućnosti utjecaja djeluju stranački odnosi, pristup vodećim funkcijama i radnim tijelima, politička autonomija te mogućnost da predložene odluke budu prihvaćene i provedene. Iako pojedine sudionice opisuju pozitivna iskustva samostalnog djelovanja, druge upozoravaju na nedovoljnu zastupljenost žena i ograničenu političku podršku, osobito za pitanja ravnopravnosti spolova. Uočljiva je i rodna podjela političkih područja, pri čemu se žene češće povezuju s obrazovanjem, socijalnom skrbi i društvenim pitanjima, dok su muškarci vidljiviji u pojedinim područjima financijskog odlučivanja. Takvi obrasci otvaraju pitanje ravnopravnog pristupa žena svim područjima političke moći.

2.3. Ravnopravnost spolova u lokalnim politikama nakon izbora 2025.

Istraživačko pitanje: Jesu li se nakon lokalnih izbora 2025. u vašem gradu otvorile nove teme ili promijenili prioriteti vezani uz ravnopravnost spolova?

Fokus potpitanja bio je na mogućim promjenama lokalnih političkih prioriteta nakon izbora 2025., osobito u područjima važnima za ravnopravnost spolova i položaj žena. Razmatralo se jesu li pojedine teme dobile veću političku vidljivost, jesu li pretočene u konkretne mjere i odluke te u kojoj se mjeri veća zastupljenost žena povezuje s promjenama lokalnih politika.

Analiza iskaza sudionica pokazuje da se nakon lokalnih izbora 2025. godine uglavnom ne prepoznaje značajniji zaokret u lokalnim političkim prioritetima vezanima uz ravnopravnost spolova. Iako sudionice navode različite inicijative i mjere usmjerene na unapređenje položaja žena, dio njih započet je u prethodnim mandatima te se ne može neposredno povezati s rezultatima posljednjih izbora. U pojedinim sredinama sudionice prepoznaju nastavak rada na sigurnosti žena, zaštiti od nasilja i uključivanju rodne perspektive u lokalne politike. Posebno se ističe razlika između političke vidljivosti određenih pitanja i njihove institucionalne provedbe. Iskazi pokazuju da otvaranje rasprave, osnivanje povjerenstava ili prihvaćanje pojedinih prijedloga ne znači nužno i promjenu lokalnih politika. Istodobno, iskustva sudionica upućuju na važnost političke zastupljenosti žena, podrške unutar političkih organizacija te suradnje s organizacijama civilnog društva u oblikovanju i provedbi mjera usmjerenih na ravnopravnost spolova. Kroz odgovore sudionica primijećene su teme koje obrađujemo u nastavku:

- **Ravnopravnost spolova između političke vidljivosti i stvarnih prioriteta**

Jedan od izraženijih odgovora sudionica odnosi se na nedovoljno prepoznavanje ravnopravnosti spolova kao pitanja lokalne politike. Dio sudionica smatra da se nakon lokalnih izbora nisu dogodile značajnije promjene, unatoč formalnom postojanju tijela i mehanizama zaduženih za ravnopravnost spolova.

„I sve je, nažalost, isto. Nema nikakve razlike između prethodne i nove vlasti, što se tiče ravnopravnosti spolova."

„Ja isto ne mislim da ima nekih promjena, to je neka deklarativna podrška, ali ne očekujem da će se tu nešto napraviti."

U pojedinim iskazima posebno se naglašava da se ravnopravnost spolova još uvijek ne prepoznaje kao relevantno pitanje lokalnog razvoja i upravljanja.

„Ravnopravnost spolova nije relevantna lokalna tema. Muški svijet: žene su majke, kućanice."

„Moramo se zalagati da ravnopravnost spolova bude lokalna tema."

„Što se tiče tema ravnopravnosti žena ili zaštite od nasilja, mislim da one – osim kroz aktivnosti civilnog društva – nikada nisu bile ozbiljno zastupljene na političkoj sceni, iako bi trebale biti i na lokalnoj i na nacionalnoj razini."

Takvi iskazi upućuju na postojanost tradicionalnih rodnih normi koje mogu utjecati na političko razumijevanje potreba žena. Ravnopravnost spolova se ne promatra nužno kao pitanje koje se odnosi na sve aspekte lokalnog života, nego se često izdvaja kao zasebno područje ili povezuje isključivo s pojedinim društvenim problemima. Dio sudionica upozorava i na negativne reakcije prema feminističkom zagovaranju.

„Zagovaranje za ženska prava se smatra kao nešto što umanje muška prava. Kao da se poredak u društvu želi promijeniti."

„Mislim da se podcjenjuje feminizam – borba za prava žena, nasilje u obitelji, ubojstva žena."

Iskazi sudionica pokazuju da otvaranje pitanja ravnopravnosti spolova može nailaziti na otpor koji proizlazi iz nerazumijevanja ili osporavanja samog koncepta rodne ravnopravnosti. Sudionice pritom ističu potrebu za edukacijom i senzibilizacijom javnosti, ali i za snažnijim političkim prepoznavanjem tih pitanja.

- **Nasilje nad ženama: između deklarativne podrške i konkretnih mjera**

Zaštita žena od nasilja jedna je od najzastupljenijih tema u iskazima sudionica. Međutim, iskustva pokazuju znatne razlike u njezinu političkom prepoznavanju i provedbi konkretnih mjera. Dio sudionica upozorava da se o nasilju nad ženama govori uglavnom prigodno, povodom obilježavanja međunarodnih i nacionalnih datuma, bez kontinuiranog političkog djelovanja.

„Kad je riječ o nasilju nad ženama to se vrtimo oko 22.9. i tih prigodnih datuma."

„Ja sam bila i u tom povjerenstvu u županiji i sastajalo se 1 ili 2 godišnje i to na neke prigodne datume gdje bi se napravila neka konferencija s institucijama gdje bi se svi izjadali kako im je teško i to bi bilo to."

U tim se iskazima prepoznaje kritika simboličkog pristupa rodnoj ravnopravnosti, u kojem se određeni problemi javno priznaju, ali ne postaju predmetom sustavnog političkog djelovanja. Posebno je ilustrativno iskustvo sudionice koja opisuje izostanak realizacije inicijative za smještaj žena koje su preživjele nasilje.

„Kad sam bila gradska vijećnica bilo je govora o nekom prostoru za smještaj žrtava nasilja, ali to se nije realiziralo jer im je bilo sporedno i nije im bilo dovoljno važno."

S druge strane, sudionica navodi konkretan primjer uspješnog osiguravanja dodatnih smještajnih kapaciteta za žene koje su preživjele nasilje. Sudionica pritom opisuje kako je svjesno izbjegavala javno povezivanje vlastitog imena s inicijativom kako bi povećala mogućnost njezine realizacije.

„Jedino konkretno što sam za vrijeme mandata gradske vijećnice i članice gradskog povjerenstva uspjela napraviti jest da Grad da još jedan stan za Sklonište za žrtve obiteljskog nasilja."

U drugim iskustvima prepoznaju se sustavniji pomaci u oblikovanju politika zaštite žena od nasilja, uključujući financiranje skloništa i savjetovališta, razvoj programa podrške te uključivanje korisnica i organizacija civilnog društva u procjenu potreba.

„Osim toga se nastoji uložiti mnogo energije i pozornosti, pa i bolje financiranje i skloništa i savjetovališta."

„Mislim da je važno da se [...] otvorio prostor i za neku participativnost u tom smislu i neki razgovor s organizacijama koje s time bave i da se uvelo isto tako [...] neka nezavisna evaluacija tog rada, skloništa, savjetovališta za žene."

- **Rodna perspektiva u pojedinim područjima lokalnih politika**

U dijelu iskaza prepoznaje se nastojanje da se pitanja ravnopravnosti spolova uključe u širi raspon lokalnih politika, izvan tradicionalno prepoznatih područja zaštite od nasilja i socijalne skrbi. Posebno se ističe sigurnost žena u javnom prostoru i javnom prijevozu. Takav pristup otvara mogućnost uključivanja rodne perspektive u prometno planiranje, oblikovanje javnih prostora i razvoj lokalne infrastrukture.

„Specifično se bavimo sigurnosti žena u javnom prostoru kroz i istraživanje i buduću kampanju i modeliranje mjera za veću sigurnost žena u javnom gradskom prijevozu."

Sudionice također navode otvaranje tema koje su prethodno bile slabije zastupljene u političkim raspravama. Iz iskustava sudionica proizlazi da institucionalna prisutnost žena može pridonijeti prepoznavanju iskustava i potreba različitih skupina žena, uključujući one koje nisu dovoljno vidljive u postojećim politikama.

„U okviru samog povjerenstva se organiziraju posebne tematske sjednice tipa žene u sportu i nasilje nad ženama u sportu."

„Možda je bilo neko pitanje kojim se nitko nije bavio, čak ni aktivistice, a mi smo to odradile u gradu, a to je nasilje nad ženama starije životne dobi."

Važno mjesto u iskazima zauzima i dostupnost vrtića te drugih usluga skrbi. Iako se takva pitanja često predstavljaju kao opći komunalni ili demografski problemi, sudionice prepoznaju njihove specifične posljedice za ekonomski položaj žena.

„O vrtićima se govori više jer je to gorući problem, ali on prvenstveno podrazumijeva rasterećenje samih žena i njihovih poslovnih sposobnosti.“

„Tek kada imate gdje sigurno smjestiti dijete, žena može tražiti ili promijeniti posao.“

„Što se tiče vrtića to se promijenilo. Ima još neupisane djece ali se taj broj smanjio. Grade se i novi vrtići.“

Ovi nalazi pokazuju da nakon izbora 2025. lokalne politike i dalje nisu izričito označene kao one koje imaju učinak na rodnu ravnopravnost. Međutim, sudionice prepoznaju da dostupnost vrtića, usluga skrbi i drugih oblika javne podrške neposredno utječe na mogućnosti zapošljavanja, ekonomsku samostalnost i sudjelovanje žena u javnom životu.

- **Od političkih rasprava do proračunskih i institucionalnih mjera**

Jedna od središnjih tema odnosi se na pitanje u kojoj se mjeri politički prepoznati problemi pretvaraju u konkretne odluke, programe i proračunske mjere. Dio sudionica upozorava da se pojedine inicijative prihvaćaju na deklarativnoj razini, ali se njihova provedba odgađa ili izostaje.

„Kad se nešto predloži, neka mjera vezano za nasilje, nekad čak i uđe u proračun, ali se ne izrealizira, već se ta sredstva samo prebacuju dalje za sljedeću godinu.“

„Previše je povjerenstava u kojima se samo priča, a kada treba nešto konkretno napraviti, svi se povuku.“

U pojedinim iskustvima sudionice navode da financiranje aktivnosti povezanih sa zaštitom žena i dalje uvelike ovisi o organizacijama civilnog društva i natječajnim mehanizmima.

„Sve ostaje na udrugama. I ta su financijska sredstva namijenjena kroz javne pozive i natječaje, nema proračunskih stavaka.“

Istodobno, druge sudionice navode primjere izravne materijalne podrške lokalnih vlasti, uključujući ustupanje prostora i podmirivanje troškova rada skloništa.

„Grad je, znači, dao taj prostor. Znači, Grad i plaća režijske troškove, koliko ja znam.“

Različita iskustva pokazuju da je pri procjeni lokalnih politika potrebno razlikovati projektno financiranje, redovitu institucionalnu podršku i razvoj trajnih usluga. Posebno važan iskorak predstavlja nastojanje da se rodna perspektiva uključi u cjelokupni proračunski proces.

„Počeli smo raditi, to će biti možda najteže, a to je oko rodnoga proračuna.“

„Jedna je zapravo dolazak do toga da imamo rodni proračun i to će u nekim koracima se nastaviti realizirati.“

Sudionice pritom prepoznaju da se sredstva koja imaju rodne učinke već raspoređuju kroz različita područja javne potrošnje, ali nisu nužno vidljiva kao dio jedinstvene politike ravnopravnosti spolova.

„Naime jako puno se ulaže, ali je rasuto - ti to moraš izvući što se daje u socijali posebno za žene ili recimo stipendije u sportu za žene.“

Ovi iskazi upućuju na važnost rodno odgovornog proračuna kao instrumenta koji omogućuje sustavnije praćenje raspodjele javnih sredstava i njihovih učinaka na žene i muškarce. Osim proračuna, sudionice spominju i uključivanje rodne perspektive u javnu nabavu te planiranje javnih prostora.

> *„To je isto tako društvena odgovorna javna nabava koja isto tako onda podrazumijeva i elemente koji se tiču rodne ravnopravnosti.“*

Ovi primjeri, iako su u manjini, ipak pokazuju mogućnost pomicanja od pojedinačnih mjera namijenjenih ženama prema sustavnijem uključivanju rodne perspektive u različite sektore lokalnog upravljanja. Međutim, iz iskaza je vidljivo da su pojedini procesi još u početnoj fazi te da njihov konačni učinak tek treba procijeniti.

- **Uloga žena u oblikovanju političkih prioriteta i granice političke solidarnosti**

Sudionice različito procjenjuju povezanost između zastupljenosti žena u političkim tijelima i promjene lokalnih političkih prioriteta. Dio njih smatra da nedovoljna zastupljenost žena izravno ograničava mogućnost otvaranja pitanja ravnopravnosti spolova.

> *„Smatram da se o ovim temama na lokalnoj razini sigurno neće govoriti ni u skoroj budućnosti, jednostavno zato što nemamo žena u gradskom vijeću. Budući da ih nema, nema ni tko pokrenuti te teme.“*

> *„Važno je koliko žena ima u vijećima.“*

Takvi iskazi polaze od pretpostavke da prisutnost žena povećava mogućnost prepoznavanja i zastupanja njihovih iskustava i potreba. No, druge sudionice upozoravaju da veći broj žena u političkim tijelima ne znači nužno i veću podršku politikama rodne ravnopravnosti.

> *„Čak i da imamo vijeće u kojem svaka politička opcija ima po jednu ženu, mislite li da bi se kvalitetno pričalo o ženskim temama? Ne bi. Politički je postalo posve normalno prikloniti se stranačkom narativu.“*

> *„To što je netko žena, ne znači automatski da je kvalitetna, mila i solidarna s drugim ženama – nemojmo si lagati.“*

Iskazi sudionica upozoravaju na razliku između brojčane zastupljenosti žena i njihova političkog djelovanja. Sudionice prepoznaju da politička pripadnost, stranačka disciplina i različiti politički prioriteti mogu imati snažniji utjecaj na donošenje odluka od zajedničkog rodnog iskustva. Posebno je izražena kritika instrumentalnog korištenja tema ženskih prava u političkoj komunikaciji.

> *„Sa ženama se maše samo kada je to politički oportuno. Tada se dižu baneri i izlazi na ceste. A kada treba napraviti nešto konkretno, onda se povlačimo na 'unutarstranačke konzultacije'.“*

Ovi iskazi pokazuju da prisutnost žena u političkim institucijama predstavlja važan, ali ne i dovoljan uvjet za promjenu političkih prioriteta. Stvarni učinak ovisi o njihovoj mogućnosti samostalnog djelovanja, političkoj podršci, suradnji među različitim akterima i spremnosti institucija da prepoznate probleme pretvore u konkretne mjere.

Zaključno, u odgovorima na treće istraživačko pitanje, prema procjenama sudionica, izbori 2025. nisu sami po sebi donijeli jasno prepoznatljiv zaokret u lokalnim prioritetima ravnopravnosti spolova.

Istodobno su navedene i konkretne inicijative, od kojih su neke započele prije izbora. Iskazi upućuju na važnost razlikovanja javne vidljivosti problema, formalnog prihvaćanja mjere i njezine provedbe, ali ne omogućuju neovisnu procjenu promjena u lokalnim politikama. Sudionice uglavnom iskazuju da se problemima rodne ravnopravnosti ne pridaje dovoljno pažnje, dok pojedine stranke ipak ozbiljnije rade na ovim temama i kreiranju rodno osviještenih lokalnih politika.

2.4. Lokalne politike ravnopravnosti spolova

Istraživačko pitanje: Kako procjenjujete lokalne politike ravnopravnosti spolova u vašem gradu: postoje li direktne mjere za žene ili su mjere uglavnom opće i indirektne?

Fokus potpitanja bio je na postojanju i sadržaju lokalnih politika ravnopravnosti spolova, uključujući mjere izravno usmjerene na žene i ravnopravnost spolova te opće javne politike koje mogu utjecati na njihov položaj. Posebna pozornost posvećena je institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost spolova, njihovu stvarnom utjecaju na odlučivanje, proračunskom osiguranju sredstava te praćenju i provedbi donesenih mjera.

Analiza iskaza sudionica fokus-grupa pokazuje da se lokalne politike ravnopravnosti spolova razlikuju prema stupnju institucionalne razvijenosti, vidljivosti i povezanosti s konkretnim mjerama. Dok manji dio sudionica prepoznaje strateške dokumente, posebna radna tijela i nastojanja da se rodna perspektiva uključi u različita područja lokalnog upravljanja, većina navodi da su mjere uglavnom opće, nedovoljno prepoznatljive ili ograničene na pojedinačne aktivnosti i financiranje organizacija civilnog društva. Posebno se ističe razlika između formalnog postojanja politika i njihove stvarne provedbe. Sudionice upozoravaju da strateški dokumenti, povjerenstva i proračunske stavke ne jamče ostvarivanje predviđenih ciljeva ako nisu praćeni jasnim odgovornostima, odgovarajućim kapacitetima i praćenjem rezultata. Istodobno, dio općih lokalnih politika, osobito onih povezanih s dostupnošću vrtića, skrbi i zapošljavanjem, ima važne učinke na položaj žena, iako se ne oblikuje niti predstavlja kao mjera ravnopravnosti spolova. U odgovorima na ovo pitanje najčešće su se spominjala sljedeće područja:

- **Izravne i neizravne mjere ravnopravnosti spolova**

U odgovorima sudionica često se javljala percepcija sudionica da lokalne vlasti češće provode opće socijalne, obrazovne i demografske mjere nego politike izravno usmjerene na ravnopravnost spolova.

„Ja bih rekla da su više opće.“

„Osim toga, postoje sredstva koja su na području socijalne skrbi i koja idu udrugama koje se bave nasiljem nad ženama. Drugih direktnih mjera nema.“

„Mjere su usmjerene na vrtiće i Program ZAŽELI.“

Ovi iskazi pokazuju da sudionice razlikuju mjere koje izričito prepoznaju potrebe žena od općih programa koji mogu imati značajne rodne učinke. U drugu skupinu ubrajaju ulaganja u predškolski odgoj, sufinanciranje usluga skrbi i programi podrške starijim osobama. Posebno se ističe dostupnost vrtića kao pitanje koje neposredno utječe na mogućnosti zapošljavanja i ekonomsku samostalnost žena. Sudionice pritom upozoravaju da se rodna dimenzija takvih mjera rijetko izričito prepoznaje u političkim raspravama.

„Iako se to nikad ne gleda u rodnom smislu, dosta je napravljeno u kontekstu dostupnosti vrtića.“

„Grad sufinancira tete čuvalice s obzirom da sva djeca nemaju mogućnost vrtića.“

„Možda je čak i bolje da nitko nije spominjao rodnu dimenziju tog problema jer tko zna bi li onda prošla mjera sufinanciranja cijene i privatnih vrtića, a ne samo gradskih.“

Dakle, pojedini iskazi upućuju na percepciju da izričito povezivanje određenih mjera s ravnopravnošću spolova nije prepoznato ili može otežati njihovo političko prihvaćanje. Iz iskaza sudionica proizlazi da lokalne vlasti uglavnom ne prepoznaju neravnomjernu raspodjelu neplaćenog rada i skrbi između žena i muškaraca, već se postojeći problemi rješavaju isključivo kao opće potrebe stanovništva.

- **Strateški dokumenti i jaz između planiranja i provedbe**

Sudionice iznose različita iskustva s postojanjem i provedbom lokalnih strateških dokumenata koji se odnose na ravnopravnost spolova i zaštitu žena od nasilja. Dio njih prepoznaje strateške ciljeve koji su formalno uključeni u razvojne dokumente, ali upozorava da ih je jako malo i na dugotrajno odgađanje njihove realizacije.

„Postoji strategija razvoja grada gdje je navedeno da je Krizni centar za žrtve nasilja prioritet i da se do 2030. treba realizirati.“

„Trebalo se već realizirati jer je potreba velika zbog nedostatka mjesta u smještaju na području grada i županije.“

Posebno je izražen problem prenošenja planiranih proračunskih sredstava iz jedne godine u drugu bez provedbe predviđene mjere. Sudionice navode kako između političkog opredjeljenja, financijskog planiranja i realizacije mjere mogu postojati dugotrajni zastoji te upozoravaju na važnost suradnje različitih razina vlasti.

„Sredstva se u proračunu prebacuju u iduću godinu sa istom stavkom.“

„U gradskom proračunu sredstva za krizni smještaj prvi put su ušla u proračun 2021. za 2022. i samo su se prebacivali do danas.“

„Tu je bio sukob jer je jedna opcija bila na vlasti u gradu, a druga u županiji. I nije postojala politička volja da se radi zajedno na tome.“

U drugim iskazima pojavljuje se problem zastarjelih ili nedovoljno operativnih strateških dokumenata.

„Što se tiče postojećih dokumenata ja se sjećam da smo zadnji dokument radili prije 10 godina. To je bila neka strategija. Ovo su sada sve neki programi.“

„Donose nešto, a ono što je copy-paste, u tome nema nikakvih akcijskih mjera.“

Nasuprot takvim iskustvima, dio sudionica naglašava potrebu za realističnim planiranjem koje polazi od utvrđenih potreba, nadležnosti i raspoloživih resursa. Sudionice otvaraju pitanje kvalitete lokalnog strateškog planiranja, one ne problematiziraju samo postojanje dokumenata nego i njihovu provedivost, usklađenost sa stvarnim potrebama te mogućnost praćenja ostvarenih rezultata.

„Neobično je važno to da ne radiš planove i tako strateške te dokumente, nego iz perspektive onoga što je horizont neki koji vidiš, znači potreba koju vidiš, potreba ne samo koju vidiš, nego koju si ispitala, imaš neki dokaz za te tvrdnje.“

„I onda s druge strane sa nekakvim planom koji je provedbeni, koji ima temelj i u kapacitetu, koji se da provesti i koji se da platiti.“

- **Zaštita žena od nasilja kao područje izravnih mjera**

Zaštita žena od nasilja pojavljuje se kao jedno od rijetkih područja u kojem sudionice prepoznaju izravne mjere usmjerene na žene. Međutim, njihova iskustva pokazuju da takve mjere nisu jednako razvijene, dostupne ni institucionalno podržane. Dio sudionica navodi da se zaštita žena od nasilja uglavnom oslanja na nacionalni sustav i aktivnosti organizacija civilnog društva.

„Kada su u pitanju mjere u području zaštite od nasilja nad ženama na nacionalnoj razini postoje, ali lokalno ne. Na gradskoj razini koliko ja znam nema.“

„Postoje samo udruge koje se bave tim pitanjima.“

U pojedinim iskazima spominju se neuspješni pokušaji pokretanja lokalnih inicijativa.

„Predlagali smo dokument u prošlom sazivu koji se odnosio na sigurnost u gradu - odbijena je inicijativa za koju sam mislila da će proći uz objašnjenje pa institucije to sve ionako rade“.

Pojedini primjeri pokazuju kako se potreba za dodatnim lokalnim mjerama može osporavati pozivanjem na postojeće institucionalne nadležnosti. Time se otvara pitanje razumijevanja lokalne odgovornosti za prevenciju nasilja i podršku ženama koje su nasilje preživjele. S druge strane, sudionice prepoznaju važnost konkretne infrastrukturne i financijske podrške, osobito u području kriznog smještaja i stambenog zbrinjavanja.

„Što se tiče žena žrtava nasilja stambeno zbrinjavanje rješava se preko županija. U gradu ta mogućnost ne postoji.“

Iskazi iz prethodnog istraživačkog pitanja također pokazuju da pojedine lokalne vlasti osiguravaju prostor, podmiruju troškove rada skloništa ili financiraju organizacije koje pružaju podršku ženama. Međutim, iz cjelokupnog iskustva sudionica proizlazi da takvu podršku ne doživljavaju uvijek kao dio sustavne lokalne politike ravnopravnosti spolova niti kao dostatnu za odgovor na ovaj ozbiljan društveni problem. Ona se uglavnom pojavljuje kao rezultat pojedinačnih inicijativa, političkog zagovaranja ili natječajnog financiranja, a ne kao trajno uspostavljen sustav mjera.

- **Povjerenstva za ravnopravnost spolova: između formalne uloge i stvarnog utjecaja**

Posebno važan dio rasprave odnosi se na djelovanje lokalnih povjerenstava i drugih radnih tijela koja se bave ravnopravnošću spolova. Iskazi pokazuju različite razine njihove institucionalne razvijenosti i političkog utjecaja. Dio sudionica opisuje iskustva u kojima su povjerenstva nedovoljno vidljiva, slabo povezana s donošenjem odluka ili se njihov rad svodi na povremene aktivnosti. U drugim iskustvima sudionice upozoravaju na izostanak informacija o dokumentima i inicijativama koje se pripremaju na lokalnoj razini.

„Povjerenstvo za ravnopravnost spolova se nije ni sastalo, ne znam uopće ni tko vodi to sada.“

„Danas sam čula da ste gradu predale Strategiju zaštite od nasilja u obitelji. Ja o tome ništa ne znam kao gradska vijećnica.“

Takvi iskazi upućuju na nedovoljnu povezanost između organizacija civilnog društva, političkih predstavnica i lokalne uprave. Posebno je značajno kada same sudionice političkog odlučivanja nisu upoznate s dokumentima koji se odnose na zaštitu žena od nasilja. S druge strane, dio sudionica opisuje razvijenije institucionalne mehanizme, uključujući postojanje različitih tijela koja se bave ravnopravnošću spolova i zaštitom žena od nasilja.

> *„Imamo još u gradu i posebno povjerenstvo za borbu protiv nasilja nad ženama, koje je široko tijelo."*

> *„Jer tu dolaze žene iz policije, mislim, neka je mreža, ono, sustava grada."*

Takva tijela omogućuju povezivanje različitih institucija i stručnih aktera te mogu pridonijeti boljem prepoznavanju potreba i koordinaciji mjera. Sudionice pritom navode i konkretne primjere institucionalnog utjecaja.

> *„Važno je da smo i mi u našem povjerenstvu natjerali, recimo, policiju da vodi dobru rodnu statistiku."*

Međutim, iz ukupnih iskaza proizlazi da samo postojanje povjerenstva nije dovoljno za ostvarivanje stvarnog utjecaja. Većina sudionica smatra da povjerenstvo nema neki značajan ili stvarni utjecaj. Njegova učinkovitost ovisi o političkoj podršci, jasno definiranim nadležnostima, suradnji s drugim institucijama te mogućnosti sudjelovanja u oblikovanju i provedbi lokalnih politika.

- **Uključivanje rodne perspektive u sve lokalne politike**

Posebno su značajna iskustva sudionica vezano za način na koji ravnopravnost spolova jest ili treba biti uključena u lokalne politike.

Dok dio sudionica opisuje nedostatak izravnih mjera, druge naglašavaju potrebu da rodna ravnopravnost ne bude ograničena na pojedinačne programe ili posebna povjerenstva, nego uključena u sva područja javnih politika. Sudionice pritom upozoravaju na ograničenja pristupa u kojem se ravnopravnost spolova promatra kao izdvojeno područje djelovanja.

> *„Mislim da je još neki pozitivan iskorak da zapravo sve strategije i programi koji se razvijaju, neovisno o području da se puno više radi na tome da se međusobno isprepliću politike i mjere."*

> *„Da zapravo u svakoj strategiji, bez obzira na bila ona u socijali u gospodarstvu ili gdje god, da se svuda pokušava napraviti ta neka horizontalnost ravnopravnosti spolova."*

> *„Obično se stavlja ono rodna ravnopravnost u neku svoju malu nišu i onda se samo gleda kroz to."*

Takvi iskazi upućuju na razumijevanje rodne ravnopravnosti kao horizontalnog načela lokalnog upravljanja. Ono podrazumijeva prepoznavanje različitih učinaka javnih politika na žene i muškarce, neovisno o tome radi li se o socijalnoj skrbi, gospodarstvu, sigurnosti, prometu ili upravljanju javnim prostorom. Sudionice posebno ističu važnost uključivanja rodne perspektive u strategije sigurnosti i druge dokumente koji se tradicionalno ne promatraju kao dio politika ravnopravnosti spolova.

> *„Grad također ima i novu strategiju o sigurnosti gdje treba biti uključena ravnopravnost."*

> *„Jedan dio će biti ovo o sigurnosti žena."*

Ovakav pristup otvara mogućnost sustavnijeg djelovanja, ali istodobno zahtijeva koordinaciju različitih upravnih odjela, dostupnost rodno razvrstanih podataka i razumijevanje rodnih učinaka javnih politika. Iz iskaza je vidljivo da sudionice takvu promjenu prepoznaju kao proces koji je započeo ili tek treba razviti.

- **Praćenje provedbe, proračunska odgovornost i institucionalni kapaciteti**

U iskazima sudionica praćenje provedbe i izvještavanje o rezultatima pojavljuju se kao nedovoljno vidljivi ili nedovoljno zastupljeni aspekti lokalnih politika ravnopravnosti spolova. Dio sudionica upozorava na potrebu redovitog predstavljanja rezultata političkim tijelima i javnosti. U drugim iskustvima naglašava se potreba za jasnim povezivanjem strateških ciljeva s odgovornim institucijama i provedbenim aktivnostima.

> *„Recimo, bilo bi zgodno potaknuti tijela, pa staviti barem jednom godišnje izvješće točno na dnevni red Županijske skupštine ili Gradskog vijeća, gdje bi se onda omogućilo da ovakvi podaci izađu van, pa da dođe do malo šire javnosti.“*

> *„Baš smo puno radili na tome da to nisu samo želje i pozdravi.“*

> *„Točka postoji – tko je odgovoran… Ne zanima me, dogovorite se.“*

Sudionice također prepoznaju problem nedostatnih administrativnih kapaciteta, osobito u manjim lokalnim sredinama, a dio sudionica naglašava potrebu za aktivnijim zagovaranjem i pokretanjem inicijativa.

„Neće se ništa ni pokrenuti ako same se nećemo angažirati i dati neke inicijative.“

„Znači, naprosto je to upravni odjel od 3 ljudi koji pokrivaju ta područja... To je malo ljudi za puno posla.“

Iskazi sudionica pokazuju da provedba politika ravnopravnosti spolova ne ovisi isključivo o političkoj volji, nego i o organizacijskim i stručnim kapacitetima lokalne uprave. U tom smislu, posebno je važno istaknuti da se odgovornost za provedbu ravnopravnosti spolova ne zadržava isključivo na pojedinim političarkama ili organizacijama civilnog društva. Sustavne politike zahtijevaju jasno određene institucionalne nadležnosti, financijska sredstva, praćenje rezultata i odgovornost lokalnih vlasti za ostvarivanje postavljenih ciljeva.

Zaključno, iskazi sudionica upućuju na nedovoljno sustavno uključivanje rodne perspektive u lokalne javne politike. Izravne mjere ravnopravnosti spolova najjasnije se prepoznaju u području zaštite žena od nasilja i financiranja organizacija koje pružaju podršku ženama, dok se opće mjere, poput dostupnosti vrtića i usluga skrbi, rijetko razmatraju kroz njihove rodne učinke. Istodobno, postojanje strategija, povjerenstava i proračunskih stavki ne jamči njihovu učinkovitu provedbu. Sudionice često dovode u pitanje stvarni utjecaj institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova, a nedovoljna informiranost o pojedinim dokumentima i mjerama dodatno otvara pitanje njihove vidljivosti, dostupnosti informacija i uključivanja političkih predstavnica u njihovo oblikovanje i praćenje.

2.5. Prepreke političkom sudjelovanju žena i mogućnosti promjene

Istraživačko pitanje: Koje su glavne prepreke ženama u lokalnoj politici i što bi se konkretno trebalo promijeniti?

Fokus potpitanja bio je na stranačkim, institucionalnim, društvenim i osobnim preprekama političkom sudjelovanju žena, uključujući seksizam, omalovažavanje, pritiske i neformalno isključivanje iz odlučivanja. Razmatrane su i dodatne prepreke s kojima se mogu suočavati pojedine skupine žena te mogući načini unapređenja njihove zastupljenosti i političkog utjecaja, uključujući promjene stranačkih praksi, edukaciju, mentorstvo i suradnju s organizacijama civilnog društva.

Analiza iskaza sudionica fokus-grupa pokazuje da prepreke političkom sudjelovanju žena proizlaze iz međudjelovanja društvenih očekivanja, obiteljskih i profesionalnih odgovornosti, odnosa unutar političkih organizacija te načina funkcioniranja političkih institucija i javnog prostora. Posebno se izdvajaju iskustva seksizma, omalovažavanja i rodno uvjetovanih pritisaka, negativna izloženost u medijima i na društvenim mrežama, nejednaki uvjeti političkog djelovanja te ograničenja povezana s izbornim listama i stranačkom podrškom. Iskazi pokazuju da se prepreke ne očituju samo u formalnim pravilima političkog sudjelovanja, nego i u neformalnim odnosima moći, društvenim predodžbama o ženama u politici te očekivanjima koja oblikuju njihove mogućnosti javnog djelovanja. Sudionice pritom ističu potrebu za dosljednijom primjenom rodnih kvota, većom podrškom unutar političkih organizacija, međustranačkim povezivanjem, političkim obrazovanjem i promjenom institucionalnih praksi koje ograničavaju ravnopravno sudjelovanje žena. Teme i područja koja su se najviše pojavljivala u odgovorima na ovo pitanje su sljedeća:

- **Seksizam, omalovažavanje i rodno oblikovani odnosi političke moći**

Iskustva seksizma i omalovažavanja jedna su od najizraženijih tema u iskazima sudionica. Opisuju različite oblike rodno uvjetovanog ponašanja, od patronizirajućeg obraćanja i komentiranja izgleda do javnog ponižavanja i osporavanja njihova političkog autoriteta. Takva iskustva pokazuju da se žene u političkom prostoru ne suočavaju samo s neslaganjem oko političkih stavova, nego i s diskriminacijom, odnosno s ponašanjima kojima se dovodi u pitanje njihova ravnopravnost i legitimnost sudjelovanja u odlučivanju.

„Ima svega, od omalovažavanja, predrasuda, isključivanju iz odlučivanja, izostanak podrške žena.“

„Mene je nazvao malom balavicom.“

„Meni je rekao da u skupštinu dolazim kao subotom na plac.“

Seksističko omalovažavanje često temelji na dobi, izgledu i drugim osobnim obilježjima. Sudionice opisuju i suptilnije oblike patroniziranja, kojima se njihov autoritet umanjuje kroz naizgled usputne komentare.

„Dobro vi ste mladi, vi ne znate to dovoljno dobro… To su neka kao opća patroniziranja, kao – mala itd. To je normalizirano.“

U takvim se iskustvima prepoznaju obrasci rodne neravnopravnosti koji nadilaze pojedinačne incidente. Seksizam se pojavljuje kao dio političke komunikacije u kojoj se žene izlažu dodatnom propitivanju, osobnom diskreditiranju i pritiscima koji nisu povezani s njihovim političkim radom. Posebno je važna percepcija sudionica da takvo ponašanje često prolazi bez odgovarajuće reakcije političkih institucija.

„Čini mi se da u institucionalnom smislu još uvijek i taj odgovor nekako nije dovoljno jak, tipa to da predsjedavajući na neki način reagira na takve tipove obraćanja.“

Iskazi sudionica naglašavaju problem normalizacije seksizma unutar političkih institucija i izostanka reakcije na seksističko i diskriminatorno ponašanje. Kada se omalovažavanje žena tolerira kao uobičajeni dio političkih sukoba, ono prestaje biti samo pitanje odnosa među pojedinim političkim akterima i postaje pitanje institucionalne kulture koja takvo ponašanje omogućuje ili prešutno prihvaća. Iskazi pokazuju da se od žena očekuje prilagodba određenim normama ponašanja kako bi bile prihvaćene kao legitimne sudionice političkog života.

„Mi to moramo ovdje ovako... Ono to, mi se na taj način moramo ovdje prezentirati.“

Istodobno, pojedine sudionice opisuju kako su zajedničkim djelovanjem nastojale mijenjati takva očekivanja.

„Mislim, baš je dobar neki osjećaj kako smo se tom oduprle, promijenile izgled tog časnog doma.“

Ova iskustva pokazuju da seksizam ne djeluje samo kroz otvorene uvrede, nego i kroz neformalna pravila o tome kako političarke trebaju izgledati, govoriti i ponašati se. Suprotstavljanje takvim očekivanjima predstavlja i oblik propitivanja ustaljenih odnosa moći unutar političkih institucija.

Jedna sudionica izričito navodi da se osobno nije susrela sa seksizmom, pri čemu takvo iskustvo povezuje s vlastitom osobnošću i dobi.

„Što se tiče seksizma u politici, osobno se s njim nisam susrela. Možda je to stvar moje osobnosti ili mojih godina, pa me kolege u startu uvažavaju i poštuju.“

Brojnost i konkretnost opisanih iskustava upućuju na seksizam kao jednu od značajnih prepreka ravnopravnom političkom sudjelovanju žena. Takva ponašanja izrazito pridonose održavanju postojećih hijerarhija, ograničavanju političkog autoriteta žena i stvaranju diskriminatornog okruženja. Njihove posljedice nadilaze pojedinačna iskustva ponižavanja i omalovažavanja jer ograničavaju političku vidljivost i utjecaj žena te ih mogu obeshrabriti u javnom djelovanju, pa i potaknuti na povlačenje iz politike. Istodobno odvraćaju druge žene od političkog angažmana, čime seksizam postaje mehanizam održavanja rodne neravnopravnosti i isključivanja žena iz političkog odlučivanja.

- **Medijska izloženost, društvene mreže i pritisci javnog djelovanja**

Medijska izloženost i komunikacija na društvenim mrežama pojavljuju se kao važan izvor pritiska na žene u lokalnoj politici. Sudionice opisuju iskustva javnog omalovažavanja, objavljivanja sadržaja izvan izvornog konteksta i negativnih komentara koji se ne odnose na njihove političke stavove te opisuju različite strategije suočavanja s negativnom izloženošću.

„Mene je objavio kako ležim na klupi i rekao kako spavam, dok sam ja s temperaturom u 11 navečer i zatvorila sam oči tijekom pet minuta pauze.“

„On ponižava, rasteže po mrežama...“

„Društvene mreže su se potpuno otele kontroli, i to podjednako pogađa i žene i muškarce u politici. Osobno sam ih odlučila ignorirati i više ih ne pratim.“

Dio sudionica upozorava i na medijsku sklonost konfliktima i senzacionalističkom prikazivanju političkih događaja.

„Tu su ključne dvije stvari, a prva su mediji koji traže isključivo senzacionalizam.“

„Druga stvar je to što imate vijećnike u oporbi koji jednostavno nemaju nikakvu vidljivost ako i sami nisu senzacionalistički nastrojeni.“

Ovi iskazi upućuju na percepciju da medijska vidljivost ne ovisi nužno o kvaliteti političkih argumenata ili sadržaju rada, nego i o spremnosti političkih aktera na konfliktno javno nastupanje. S druge strane, pojedine sudionice smatraju da su napadi kojima su izložene izravno povezani s njihovim spolom. Posebno se ističe da takva iskustva mogu utjecati na spremnost žena na buduće javne nastupe.

„Što se mene tiče, ne napadaju me toliko zbog politike, koliko zbog toga što sam žena.“

„Da bi smo doista trebali vježbat jer se onda ni ne želimo izlagat, ni javit. Znaš, molit ćeš Boga da ne ideš drugi put.“

- **Rodna očekivanja, obiteljske odgovornosti i nejednaki uvjeti sudjelovanja**

Obiteljske i profesionalne odgovornosti pojavljuju se kao važne prepreke političkom sudjelovanju žena, što potvrđuju i nalazi prvog istraživačkog pitanja. Sudionice posebno ističu vremenske zahtjeve političkog rada i potrebu za usklađivanjem političkih obveza s obiteljskim životom.

„Smatram da je obitelj najveća prepreka za žene u politici, odnosno pitanje podrške unutar obitelji.“

„Bez takve logističke pomoći jednostavno ne možete funkcionirati u visokoj politici. Međutim, danas je i na lokalnoj razini angažman toliko zahtjevan da predstavlja ogroman teret.“

U prethodnim raspravama sudionice su posebno upozoravale na neravnomjernu raspodjelu neplaćenog rada, zbog koje muškarci često raspolažu većom količinom vremena za političko djelovanje. Sudionice politički angažman žena doživljavaju kao dodatna obveza koja se nadovezuje na profesionalni rad i odgovornost za obitelj. Istodobno, dio sudionica prepoznaje profesionalnu nesigurnost i nedostatak zaštite unutar političkih organizacija kao dodatne prepreke.

„Žena ima malo jer je stvarno neugodno biti javno izložena, ako nisi član velike stranke koja te štiti ćeš imati problema, pogotovo ako ne radiš u privatnom sektoru.“

„Osim toga, to pojede veliki komad života i slobodnog vremena, nema neke naknade.“

Ova iskustva pokazuju da političko sudjelovanje nije jednako dostupno svim ženama. Profesionalna sigurnost, ekonomska neovisnost, raspoloživo vrijeme i podrška neposredne okoline mogu značajno utjecati na mogućnost preuzimanja političkih funkcija. Posebno je važno što se u iskazima pojavljuje svijest o društvenim očekivanjima prema ženama kao majkama i osobama primarno odgovornima za obitelj. Takva očekivanja mogu ograničavati političke ambicije i onda kada ne postoje formalne prepreke kandidiranju ili sudjelovanju.

- **Neformalno isključivanje i dodatne prepreke pojedinim skupinama žena**

Sudionice prepoznaju da političke prepreke nisu jednako izražene za sve žene. Posebno se spominju dob, invaliditet, pripadnost nacionalnim manjinama, život u ruralnim sredinama te nedostatak snažnih političkih i društvenih mreža. Iako u prikupljenim iskazima nema dovoljno detaljnih osobnih iskustava svih navedenih skupina, njihovo prepoznavanje pokazuje svijest sudionica da se rodne prepreke mogu dodatno pojačavati drugim oblicima društvene nejednakosti.

„Ruralni krajevi i osobe s invaliditetom i nacionalne manjine, sve donekle doprinosi da se žene manje uključuju, da imaju jednake potencijale, jednake mogućnosti kao i muškarci.“

Posebno je izražena dobna dimenzija političkog djelovanja. Mlađe žene mogu se suočavati s propitivanjem stručnosti i autoriteta, dok starije sudionice opisuju iskustva omalovažavanja povezana s dobi. U pojedinim iskazima opisuje se i izravno potiskivanje žena iz političkih funkcija.

„Da, ima. Susretala sam se s time. Imamo, primjerice, čisti ageizam.“

„Komentar - a mladi ste.“

U prethodnim istraživačkim pitanjima sudionice su također isticale važnost političkih mreža i podrške. Izostanak takvih resursa može dodatno otežavati pristup informacijama, političkim funkcijama i procesima odlučivanja. Iz perspektive intersekcionalne analize posebno je važno prepoznati da se prepreke političkom sudjelovanju žena, osim temeljem spola, oblikuju i kroz dob, profesionalni položaj, društveni status, mjesto stanovanja i dostupnost političkih mreža.

- **Rodne kvote, položaj na listama i stvarna politička zastupljenost**

Jedna od važnijih tema odnosi se na učinkovitost rodnih kvota i njihovu povezanost sa stvarnom političkom zastupljenošću žena. Sudionice iznose različita stajališta o važnosti kvota. Dio njih smatra da je potrebno dosljednije provoditi postojeće zakonske odredbe i osigurati ženama realne mogućnosti izbora. Posebno se problematizira formalno ispunjavanje kvota bez odgovarajućeg položaja žena na kandidacijskim listama.

„Što se tiče ustavnih i zakonskih kvota od 40% na listama, njih pod broj jedan treba strogo poštivati.“

„Čak i kada formalno ispoštuju kvotu da ne plate kaznu, stranke to čine na manipulativan način – stave žene na samo začelje liste.“

„Zakonski su zadovoljili brojku, ali te žene nemaju nikakvu stvarnu šansu ući u vijeće. To je izigravanje zakona.“

Ovi iskazi potvrđuju da broj žena na izbornim listama nije dovoljan pokazatelj njihove stvarne mogućnosti političkog sudjelovanja. Položaj na listi i mogućnost osvajanja mandata predstavljaju ključne elemente političke zastupljenosti.

S druge strane, dio sudionica izražava rezervu prema kvotama ako se njihova provedba svodi isključivo na formalno ispunjavanje propisanog udjela.

„Ja bih uvijek dala prednost kvaliteti, a ne samo kvotama. Nisam pobornik toga da se netko gura samo zato što je žena.“

„Smatram da to nije puko ispunjavanje postotaka na papiru, već isticanje žena koje imaju stvarno znanje, energiju i kvalitetu za obavljanje tog posla.“

Ova razlika u stajalištima pokazuje napetost između zahtjeva za strukturnim mehanizmima ravnopravnosti i naglašavanja individualnih kompetencija. Rodne kvote predstavljaju važan mehanizam uklanjanja strukturnih prepreka koje ženama ograničavaju pristup političkoj moći. Pozivanje na stručnost i sposobnost kao argument protiv kvota zanemaruje činjenicu da se kompetencije muškaraca u

političkom djelovanju često ne propituju na jednak način, kao i da postojeći sustav političkog napredovanja nije rodno neutralan. Iskazi dijela sudionica upućuju na nedovoljno prepoznavanje upravo te strukturne dimenzije neravnopravnosti i stvarne svrhe kvota. Njihova važnost nije samo u povećanju brojčane zastupljenosti žena, nego i u otvaranju političkog prostora iz kojeg su žene povijesno i sustavno isključivane.

- **Osnaživanje žena, političko obrazovanje i međusobna solidarnost**

Među prijedlozima za povećanje političkog sudjelovanja žena posebno se ističu edukacija, osnaživanje, međusobno povezivanje i razvoj političkih kompetencija. Dio sudionica naglašava potrebu za pripremom žena za rad u predstavničkim tijelima, osobito kada prvi put preuzimaju političke funkcije.

„Užasno je teško ženi kada prvi put uđe u vijeće. Potrebno je vrijeme da se snađeš."

„Mnogi u početku ne znaju ni čitati kompliciranе materijale, ne znaju kako se ponašati."

Ovi iskazi pokazuju važnost političkog obrazovanja i prijenosa iskustava, osobito u razumijevanju institucionalnih procedura, proračunskih dokumenata i načina donošenja odluka. U prethodnim raspravama sudionice su posebno isticale potrebu za mentorstvom i uključivanjem mlađih žena, što se nadovezuje na zahtjev za stvaranjem sustavnijih oblika podrške unutar političkih organizacija. Posebno se naglašava važnost međusobne solidarnosti žena, neovisno o njihovoj stranačkoj pripadnosti.

„Prije svega, to da su žene složnije i povezanije. Moramo se više povezati i djelovati bez međusobnog osuđivanja, potpuno neovisno o tome kojoj političkoj opciji tko pripada."

Takav pristup upućuje na mogućnost razvoja međustranačkih ženskih mreža koje bi omogućile razmjenu iskustava, zajedničko prepoznavanje prepreka i suradnju oko pitanja od zajedničkog interesa. Istodobno, nalazi prethodnih istraživačkih pitanja pokazuju da politička pripadnost i stranačka disciplina mogu ograničavati takvu solidarnost. Sama prisutnost žena u političkim institucijama ne znači nužno i njihovu spremnost na zajedničko djelovanje. Sudionice također prepoznaju važnost promjene društvenih stavova od najranije dobi.

„Edukacija i odgoj od najranije dobi."

„Djelovati na terenu, osvještavati i osnaživati obitelji za ravnopravnost, toleranciju, podjelu poslova."

Takvi prijedlozi pokazuju da dio sudionica prepreke političkom sudjelovanju žena ne promatra isključivo kao problem političkih institucija, nego i kao posljedicu šire rodne socijalizacije i društvenih očekivanja.

- **Politička volja, institucionalna odgovornost i suradnja s civilnim društvom**

Sudionice naglašavaju da promjene u položaju žena zahtijevaju političku volju, odgovarajuće financiranje i aktivnije uključivanje građana i organizacija civilnog društva u oblikovanje lokalnih politika.

„Važno je zašto politika ima volju. Koji projekti se financiraju, kuda idu novci, gdje su nam prioriteti."

„Najbolje je u suradnji sa svojim građanima donositi odluke."

Ovi iskazi pokazuju da sudionice političku ravnopravnost povezuju sa širim pitanjem demokratskog upravljanja i raspodjele javnih resursa. Posebno se ističe važnost organizacija civilnog društva kao poveznice između institucija i građana.

„Udruge su spona između institucija i građana.“

U prethodnim istraživačkim pitanjima sudionice su također naglašavale potrebu za provedivim lokalnim akcijskim planovima, rodno odgovornim proračunom i jasnim mehanizmima praćenja rezultata. Istodobno, dio sudionica izražava skepsu prema mogućnosti da strateški dokumenti sami po sebi dovedu do promjene.

„Nikakav papir, nikakva strategija neće ništa promijeniti.“

Za dugoročno unapređenje položaja žena u lokalnoj politici stoga se kao važni uvjeti izdvajaju međusobno povezivanje političkih i društvenih aktera, uključivanje rodne perspektive u raspodjelu javnih sredstava te stvaranje institucionalnih mehanizama koji omogućuju provedbu i praćenje donesenih odluka.

Zaključno, iskazi sudionica pokazuju da prepreke ravnopravnom političkom sudjelovanju žena nisu pojedinačne ni isključivo osobne, nego proizlaze iz međusobno povezanih društvenih, stranačkih i institucionalnih odnosa. Obuhvaćaju seksizam, omalovažavanje i javno diskreditiranje, medijske pritiske i napade na društvenim mrežama, neravnomjernu raspodjelu obiteljskih i skrbničkih obveza, profesionalnu i ekonomsku nesigurnost te neformalno isključivanje iz političkih mreža i odlučivanja. Dodatne prepreke proizlaze iz stranačkih praksi, uključujući nepovoljan položaj žena na izbornim listama i nedovoljnu provedbu rodnih kvota, dok se pojedine žene suočavaju i s višestrukim oblicima diskriminacije. Iako iskustva sudionica nisu jednaka, nalazi upućuju na potrebu sustavnih promjena koje nadilaze individualno osnaživanje žena i zahtijevaju odgovornost političkih stranaka i institucija, dosljednu primjenu mehanizama ravnopravnosti te razvoj rodno osviještenog političkog obrazovanja i međusobne podrške žena.

2.6. Završni komentari

U završnom dijelu fokus-grupa dodatne komentare iznijele su samo pojedine sudionice. Njihovi iskazi uglavnom potvrđuju prethodno identificirane prepreke političkom sudjelovanju žena, uz dodatno naglašavanje materijalnih uvjeta političkog angažmana, potrebe za organizacijskom podrškom te specifičnog položaja žena u ruralnim sredinama. Posebno se ističe zahtjevnost obavljanja vijećničkih dužnosti, koje podrazumijevaju znatan vremenski angažman, često bez odgovarajućih naknada i mogućnosti usklađivanja s profesionalnim obvezama.

„Dužnosti koje su vijećničke i sl. jako zahtjevne ako ih želite raditi kako spada i ući u materiju raznih tema, a uz nikakve naknade i uz nikakve olakšice.“

Takvi uvjeti mogu posebno ograničavati sudjelovanje žena koje nemaju ekonomsku sigurnost, fleksibilne radne uvjete ili podršku snažnih političkih organizacija. Sudionice također naglašavaju važnost ohrabrivanja žena i stvaranja organizacijskih uvjeta koji omogućuju njihovo uključivanje i dugoročnije političko djelovanje.

„Žene treba ohrabriti. Baš ohrabriti. Reći možeš. Ti si to sposobna.“

„Nema struktura, nema ništa. Jako je teško bez struktura. Moraš imati infrastrukturu da bi mogao uopće doprijeti do ljudi.“

Posebno se izdvaja pitanje žena u ruralnim sredinama, čiji položaj sudionica povezuje s opterećenjem obiteljskim, skrbničkim i proizvodnim radom te neravnopravnim ekonomskim položajem.

„Žene u ruralnim sredinama to je posebno pitanje kojem se treba posebno posvetiti.“

„One ne samo da brinu o deci, oni brinu i o muževima, i o štali, i o starcima, i o proizvodnji, i o prodaji, i tak dalje. A OPG glasi na muža.“

Iako je riječ o ograničenom broju iskaza, završni komentari dodatno potvrđuju da ravnopravno političko sudjelovanje žena ne ovisi samo o njihovoj motivaciji i sposobnostima, nego i o dostupnosti vremena, ekonomskih resursa, organizacijske podrške i pravednijoj raspodjeli društvenih odgovornosti. Istodobno, upozoravaju na potrebu prepoznavanja različitih životnih okolnosti žena, osobito onih u ruralnim sredinama.

3. Analitički osvrt i ključni nalazi istraživanja

Povezivanje nalaza pet fokus-grupa pokazuje da sudjelovanje žena u lokalnoj politici nije moguće razumjeti isključivo kroz njihovu brojčanu zastupljenost u predstavničkim i izvršnim tijelima. Iskustva sudionica upućuju na složen odnos između formalnih mogućnosti političkog sudjelovanja, stvarnog pristupa odlučivanju, političke kulture te institucionalnih uvjeta za oblikovanje i provedbu lokalnih politika ravnopravnosti spolova. Unatoč razlikama među lokalnim sredinama, kroz rasprave se ponavlja nekoliko međusobno povezanih tema: utjecaj političkih stranaka na mogućnosti djelovanja žena, rodno oblikovana raspodjela političke moći, seksizam i društvena očekivanja, nejednaki uvjeti političkog angažmana te raskorak između formalnog prepoznavanja ravnopravnosti spolova i njezine provedbe u lokalnim politikama.

3.1. Politička zastupljenost žena, stranačke strukture i stvarna moć odlučivanja

Jedna od središnjih tema istraživanja jest razlika između formalne političke zastupljenosti žena i njihove stvarne mogućnosti utjecaja na donošenje odluka. Prisutnost žena na kandidacijskim listama, u gradskim vijećima ili pojedinim odborima ne znači nužno i ravnopravnu uključenost u oblikovanje političkih prioriteta. U iskazima se ističe važnost rasporeda žena na kandidacijskim listama: formalna zastupljenost ne osigurava jednake izglede za osvajanje mandata. Međutim, ograničenja političkog utjecaja ne prestaju ulaskom u predstavničko tijelo. Pristup informacijama, podrška političke organizacije, položaj unutar stranačke hijerarhije i mogućnost sudjelovanja u ključnim pregovorima također oblikuju njihov politički položaj. U tom se kontekstu pokazuje važnost razlikovanja deskriptivne i supstantivne političke reprezentacije. Dok se prva odnosi na brojčanu prisutnost žena u političkim tijelima, druga podrazumijeva njihovu mogućnost da utječu na političke odluke, zastupaju određene interese i sudjeluju u oblikovanju javnih politika. Pritom se ne pretpostavlja da sve žene zastupaju iste interese niti da će njihova veća zastupljenost automatski dovesti do snažnijeg zagovaranja ravnopravnosti spolova.

Političke stranke imaju dvojaku ulogu. Za dio sudionica predstavljaju važan prostor političkog uključivanja, stjecanja iskustva i pristupa organizacijskim resursima. Istodobno, stranačka disciplina, neformalni odnosi moći i način raspodjele političkih funkcija mogu ograničavati njihovu autonomiju, uključujući mogućnost djelovanja izvan usko definiranih stranačkih prioriteta.

Važan aspekt političke moći predstavlja i rodno oblikovana raspodjela odgovornosti. Sudionice opisuju učestalije povezivanje žena s obrazovanjem, socijalnom skrbi, obitelji i ljudskim pravima, dok se financije i druga područja upravljanja značajnim javnim resursima češće povezuju s muškarcima. Iako postoje i drukčiji primjeri, takva raspodjela otvara pitanje jesu li ženama jednako dostupna sva područja političkog odlučivanja. Problem nije u tome što se žene bave obrazovanjem ili socijalnom politikom, nego u mogućnosti da njihov politički angažman ostane pretežno usmjeren na određena područja, dok se odluke o financijama, razvoju i raspodjeli resursa donose u političkim prostorima kojima imaju ograničen pristup.

Nadalje, dio iskaza sudionica upućuje i na razlike u prepoznavanju rodne uvjetovanosti političkih odnosa. Primjerice, naglašavanje stručnosti, iskustva i osobnih interesa kao glavnih kriterija raspodjele političkih odgovornosti može odražavati razumijevanje političkog djelovanja koje nedovoljno uzima u obzir strukturne nejednakosti. Iako su stručnost i kompetencije važni kriteriji, one se ne razvijaju neovisno o društvenim okolnostima, rodnim očekivanjima i nejednakom pristupu profesionalnim i političkim mogućnostima. Stoga se rodno oblikovana raspodjela političkih područja ne može objasniti isključivo individualnim izborima i sposobnostima. Takvi iskazi otvaraju i pitanje potrebe za sustavnijim rodno osviještenim političkim obrazovanjem političarki, koje bi omogućilo bolje prepoznavanje načina na koje se postojeći odnosi moći održavaju i kroz naizgled neutralne kriterije političkog djelovanja.

3.2. Seksizam, rodni stereotipi i nejednaki uvjeti političkog sudjelovanja

Iskustva seksizma važna su tema koja se pojavljuje u odgovorima sudionica, premda nisu jednako prisutna u osobnim iskustvima svih sudionica. Sudionice koje su imale ovo iskustvo opisuju otvoreno omalovažavanje, patronizirajuće obraćanje, komentiranje izgleda i dobi, osporavanje stručnosti te osobno diskreditiranje u političkim raspravama i javnom prostoru. Takva iskustva pokazuju da se politički autoritet žena ne osporava kroz argumentiranu raspravu o njihovim stavovima i odlukama, nego i kroz rodno uvjetovane obrasce komunikacije. U pojedinim iskazima izostanak odgovarajuće reakcije nadležnih osoba i političkih tijela dodatno otežava suprotstavljanje takvom ponašanju. Seksizam nije ograničen na otvorene uvrede i diskriminaciju, već se očituje i kroz neformalna očekivanja o tome kako se političarke trebaju ponašati, izgledati i javno predstavljati. Takva očekivanja utječu na priznavanje njihova političkog autoriteta i mogućnosti ravnopravnog sudjelovanja u raspravama i odlučivanju.

Negativna medijska izloženost i pritisci na društvenim mrežama dodatno otežavaju položaj dijela sudionica u politici. Premda sudionice različito procjenjuju u kojoj su mjeri takvi napadi rodno uvjetovani, pojedina iskustva jasno upućuju na osobno diskreditiranje povezano sa spolom, izgledom ili privatnim životom. Posebno je važno što takva izloženost može utjecati na spremnost žena da javno istupaju ili preuzimaju političke funkcije.

Uz političku kulturu, važnu prepreku predstavljaju nejednaki materijalni i društveni uvjeti sudjelovanja. Obiteljske i skrbničke odgovornosti, zahtjevnost vijećničkog rada, ograničene naknade, profesionalna nesigurnost i nedostatak organizacijske podrške mogu otežavati uključivanje žena u politiku i njihov dugoročniji angažman. Političko djelovanje na lokalnoj razini često se odvija uz redovito zaposlenje i druge svakodnevne obveze. U takvim okolnostima raspoloživo vrijeme, ekonomska sigurnost i podrška neposredne okoline postaju važni resursi političkog sudjelovanja. Neravnomjerna raspodjela neplaćenog rada i skrbi dodatno ograničava mogućnosti žena. U raspravama se otvara i pitanje različitih životnih okolnosti žena, uključujući dob, invaliditet, manjinsku pripadnost i život u ruralnim sredinama.

Prikupljena građa ne omogućuje sustavnu usporedbu tih iskustava, ali upozorava na granice promatranja politički aktivnih žena kao jedinstvene skupine.

3.3. Lokalne politike ravnopravnosti spolova: između političkih prioriteta i stvarne provedbe

Iskustva sudionica pokazuju da ravnopravnost spolova nije jednako prepoznata kao politički prioritet u svim obuhvaćenim lokalnim sredinama. Sudionice opisuju različite pristupe, od konkretnih inicijativa usmjerenih na sigurnost žena i podršku žrtvama nasilja do općih socijalnih i razvojnih mjera koje mogu pridonijeti položaju žena, ali nisu izravno oblikovane kao politike ravnopravnosti spolova. Važno je razlikovati opće politike koje mogu imati pozitivne učinke na položaj žena od mjera koje su ciljano usmjerene na prepoznate rodne nejednakosti. Ulaganja u dječje vrtiće, socijalne usluge ili skrb mogu olakšati svakodnevne obveze žena, ali sama po sebi ne jamče promjenu neravnomjerne raspodjele skrbi ili drugih strukturnih uzroka rodne neravnopravnosti.

Istodobno, ravnopravnost spolova u lokalnim se politikama često prepoznaje ponajprije kroz područje zaštite žena od nasilja. Iako je riječ o iznimno važnom području, takvo usmjerenje sužava razumijevanje ravnopravnosti ako se nedovoljno povezuje s ekonomskom samostalnošću, političkim sudjelovanjem, javnim prostorom, prometom, stanovanjem i drugim područjima lokalnog upravljanja.

Jedan od najuočljivijih obrazaca odnosi se na raskorak između formalno predviđenih mjera i njihove provedbe. Sudionice navode primjere strateških dokumenata, institucionalnih tijela i proračunskih sredstava koji ne dovode nužno do očekivanih promjena. Posebno su ilustrativna iskustva s planiranim, ali neostvarenim oblicima podrške ženama koje su preživjele nasilje. Takvi primjeri pokazuju da postojanje strategije, akcijskog plana, povjerenstva ili proračunske stavke nije dovoljno za procjenu učinkovitosti lokalnih politika. Važno je utvrditi jesu li mjere provedene, postoje li jasno određene odgovornosti, osiguravaju li se sredstva i prate li se rezultati. Nedovoljna informiranost pojedinih sudionica o strateškim dokumentima i institucionalnim mehanizmima nije dokaz njihova nepostojanja, ali otvara pitanje dostupnosti informacija, uključivanja vijećnica i odgovornosti za provedbu.

Prema procjenama većeg dijela sudionica, nakon lokalnih izbora 2025. godine nisu nastupile značajnije promjene prioriteta ravnopravnosti spolova. Pojedine inicijative koje navode započele su ranije, zbog čega ih nije opravdano pripisivati isključivo novom izbornom ciklusu. Iskazi sudionica ne omogućuju neovisnu provjeru učinaka mjera, ali upućuju na potrebu razlikovanja političkih opredjeljenja, formalno usvojenih mjera i njihove provedbe. Iz perspektive rodno osviještenih javnih politika, ravnopravnost spolova ne bi trebala ostati izdvojeno područje lokalnog djelovanja, nego biti uključena u različite procese planiranja, odlučivanja i raspodjele javnih resursa.

3.4. Politička autonomija, ženska solidarnost i uloga civilnog društva

Kroz više istraživačkih pitanja pojavljuje se tema povezivanja žena, međustranačke suradnje i uloge organizacija civilnog društva u otvaranju pitanja ravnopravnosti spolova. Sudionice prepoznaju važnost međusobne podrške, osobito za žene koje prvi put ulaze u politiku. Političko obrazovanje, mentorstvo, razmjena iskustava i razvoj ženskih mreža navode se kao mogućnosti za jačanje kompetencija i sigurnosti u političkom djelovanju.

Istodobno, iskustva sudionica pokazuju da solidarnost žena nije automatska posljedica njihove zajedničke rodne pripadnosti. Stranačka disciplina, različiti politički prioriteti i odnosi unutar političkih organizacija mogu ograničavati zajedničko djelovanje, čak i kada postoji suglasnost o pojedinim pitanjima. U tom se kontekstu međustranačka suradnja pojavljuje kao važna mogućnost, ali i kao izazov. Ona zahtijeva zajedničke ciljeve, povjerenje i prostor za djelovanje koji nije u potpunosti određen stranačkim odnosima. Istodobno, političke razlike među ženama ostaju stvarne i ne mogu se zanemariti samo na temelju zajedničkog iskustva rodne neravnopravnosti.

Posebno je važna uloga organizacija civilnog društva. Sudionice prepoznaju njihov doprinos osvještavanju javnosti, zagovaranju ženskih prava, pružanju specijalizirane podrške i pokretanju inicijativa koje nisu uvijek dovoljno zastupljene u lokalnim političkim programima. Organizacije civilnog društva pritom djeluju kao poveznica između iskustava građanki i institucionalnog odlučivanja. Njihovo stručno znanje i neposredan rad sa ženama mogu pridonijeti boljem prepoznavanju potreba i oblikovanju odgovarajućih javnih politika. Međutim, suradnja s civilnim društvom ne može zamijeniti odgovornost lokalne samouprave za donošenje i provedbu mjera iz vlastite nadležnosti. Posebno je važno izbjeći situaciju u kojoj se odgovornost za ravnopravnost spolova pretežno prepušta pojedinim političarkama ili organizacijama koje se već bave ženskim pravima.

3.5. Od individualnog osnaživanja do promjene institucionalnih uvjeta

Prijedlozi sudionica za unapređenje političkog sudjelovanja žena uključuju političko obrazovanje, mentorstvo, međusobno povezivanje, ohrabrivanje i razvoj samopouzdanja. Takvi oblici podrške mogu olakšati ulazak u politiku, osobito ženama koje nemaju prethodno političko iskustvo ili pristup razvijenim političkim mrežama. Međutim, nalazi istraživanja pokazuju da individualno osnaživanje nije dovoljno za uklanjanje prepreka koje proizlaze iz stranačkih hijerarhija, seksističke političke kulture, nejednake raspodjele skrbi ili nedostatka materijalnih i organizacijskih uvjeta za političko djelovanje. To ne umanjuje važnost obrazovanja i osnaživanja, nego pokazuje njihove granice. Mjere koje ženama olakšavaju snalaženje u postojećem političkom sustavu ne mogu zamijeniti promjene pravila i institucionalnih praksi koje oblikuju pristup političkoj moći.

U tom smislu nalazi povezuju dva važna aspekta ravnopravnosti: mogućnost žena da ravnopravno sudjeluju u političkom odlučivanju i odgovornost lokalnih institucija da ravnopravnost spolova uključe u sadržaj i provedbu javnih politika. Istraživanje pritom ne pokazuje jednostavan odnos prema kojem veća prisutnost žena nužno proizvodi rodno osviještenije lokalne politike. Njihov utjecaj oblikuju politička pripadnost, autonomija, pristup resursima, institucionalni položaj i širi društveni odnosi. Kako je već navedeno, provedba lokalnih politika ravnopravnosti spolova ne može ovisiti isključivo o angažmanu pojedinih političarki. Ona zahtijeva institucionalne mehanizme, jasne odgovornosti i kontinuitet koji nadilazi pojedinačne političke mandate.

3.6. Ključni nalazi istraživanja

Prethodno navedeni zaključci upućuju na povezanost političke reprezentacije, raspodjele moći i institucionalne odgovornosti. Ta povezanost predstavlja polazište za formuliranje ključnih zaključaka istraživanja i preporuka za unapređenje političkog sudjelovanja žena i lokalnih politika ravnopravnosti spolova. Premda se iskustva sudionica razlikuju ovisno o političkom i lokalnom kontekstu, analiza

pokazuje nekoliko zajedničkih obrazaca koji su važni za razumijevanje položaja žena u lokalnoj politici, a koje navodimo u nastavku:

1. Formalna zastupljenost žena ne znači nužno i stvarnu političku moć.

Sudionice razlikuju mogućnost kandidiranja i sudjelovanja u političkim tijelima od mogućnosti stvarnog utjecaja na političke prioritete i odluke. Njihov položaj oblikuju raspored na kandidacijskim listama, zastupljenost u radnim tijelima, stranački odnosi, pristup vodećim funkcijama i mogućnost sudjelovanja u odlučivanju o javnim resursima. Pritom iskustva nisu jednoznačna. Pojedine sudionice opisuju određenu političku autonomiju i podršku, dok druge upozoravaju na ograničenja formalnih ovlasti i mogućnosti samostalnog djelovanja. Stoga je potrebno razlikovanje brojčane zastupljenosti žena od njihova stvarnog političkog utjecaja.

2. Političke stranke imaju ključnu ulogu u pristupu žena političkoj moći i mogućnostima njihova djelovanja.

Političke stranke imaju važnu ulogu u otvaranju mogućnosti ženama za političko sudjelovanje, od kandidiranja na izborima i preuzimanja političkih funkcija do političkog obrazovanja i organizacijske podrške. Međutim, mogućnosti njihova stvarnog utjecaja uvelike ovise o unutarnjim odnosima moći, načinu donošenja odluka i raspodjeli odgovornosti unutar stranaka. Sudionice posebno ističu važnost položaja žena na kandidacijskim listama, pristupa vodećim funkcijama i sudjelovanja u oblikovanju stranačkih prioriteta. Pritom upozoravaju kako stranačka hijerarhija i disciplina mogu ograničavati političku autonomiju žena, uključujući mogućnost samostalnog zagovaranja pitanja ravnopravnosti spolova. Njihova iskustva upućuju na to da formalna uključenost žena u stranački i politički život ne podrazumijeva nužno i ravnopravan pristup političkom odlučivanju.

3. Seksizam i rodni stereotipi ostaju važna obilježja iskustava žena u lokalnoj politici.

U iskazima sudionica pojavljuju se konkretni primjeri seksizma, omalovažavanja i osporavanja političkog autoriteta žena, uključujući patronizirajuće obraćanje, komentiranje izgleda i dobi te dovođenje u pitanje njihove stručnosti i sposobnosti. Posebno zabrinjava izostanak odgovarajuće institucionalne reakcije na takva ponašanja, što pridonosi njihovoj normalizaciji u političkom prostoru. Opisana iskustava upućuju na širi problem političke kulture u kojoj se rodno uvjetovano omalovažavanje tolerira. Seksizam pritom nije samo oblik diskriminacije pojedinih političarki, nego i mehanizam održavanja postojećih odnosa moći, kojim se potkopava politički autoritet žena, ograničava njihov utjecaj i obeshrabruje njihovo sudjelovanje u političkom životu.

4. Neravnomjerna raspodjela neplaćenog rada, profesionalne obveze i ekonomska sigurnost utječu na mogućnosti političkog sudjelovanja žena.

Politički angažman zahtijeva vrijeme, kontinuitet i raspoloživost koji nisu jednako dostupni svim ženama. Sudionice opisuju teškoće usklađivanja političkog djelovanja s profesionalnim i obiteljskim obvezama, ograničene naknade za vijećnički rad, profesionalne rizike te važnost podrške obitelji, poslodavaca i političkih organizacija. Njihova iskustva potvrđuju da mogućnosti političkog sudjelovanja ne ovise isključivo o osobnoj motivaciji i spremnosti na angažman, nego i o ekonomskoj sigurnosti, raspoloživom vremenu i dostupnoj podršci. Posebno je važna neravnomjerna raspodjela neplaćenog rada

i odgovornosti za skrb, koja dodatno otežava kontinuirano političko djelovanje i preuzimanje zahtjevnijih političkih funkcija. Opisane prepreke stoga je potrebno promatrati u kontekstu širih društvenih i ekonomskih nejednakosti, a ne kao pitanje individualnih mogućnosti i izbora žena.

5. Rodna podjela političkih područja ograničava pristup žena ključnim procesima odlučivanja.

U dijelu iskaza prepoznaje se povezivanje žena s obrazovanjem, socijalnom skrbi, obitelji i ljudskim pravima, dok se muškarci češće povezuju s područjima financijskog odlučivanja. Takva raspodjela odražava patrijarhalne društvene obrasce koji se pojavljuju i u politici. S druge strane, dio sudionica naglašava stručnost, iskustvo i osobne interese kao kriterije raspodjele odgovornosti. Pritom se nedovoljno prepoznaje da i naizgled neutralni kriteriji mogu biti oblikovani rodnim očekivanjima i nejednakim mogućnostima. Nalaz upućuje na potrebu preispitivanja rodne podjele političkog rada, ali i jačanja rodne osviještenosti političkih akterica i aktera kako bi se prepoznali i mijenjali obrasci koji održavaju nejednak pristup političkoj moći.

6. Ravnopravnost spolova još uvijek nije sustavno uključena u sva područja lokalnog upravljanja.

Iskazi sudionica pokazuju da se ravnopravnost spolova često prepoznaje kroz zaštitu žena od nasilja, socijalnu skrb i podršku obiteljima. Iako su to važna područja, sudionice navode i potrebu uključivanja rodne perspektive u proračun, javni prijevoz, planiranje javnih prostora, javnu nabavu i druge lokalne politike. Pritom opće mjere, poput ulaganja u vrtiće i usluge skrbi, mogu imati značajne učinke na položaj žena, ali nisu nužno oblikovane na temelju prethodne analize rodnih nejednakosti. Takav pristup otvara pitanje razumijevanja ravnopravnosti spolova kao pitanja socijalne zaštite, a ne kao sastavnog dijela lokalnog razvoja i raspodjele javnih resursa. Naizgled rodno neutralne politike mogu reproducirati postojeće nejednakosti ako se pri njihovu oblikovanju ne prepoznaju različiti položaji i potrebe žena i muškaraca. Stoga sustavno uključivanje rodne perspektive ne znači samo uvođenje dodatnih mjera za žene, nego i preispitivanje načina na koji se utvrđuju lokalni prioriteti, donose odluke i raspodjeljuju javna sredstva.

7. Politička podrška za provedbu mjera je deklaratorna, bez provedbe u prkasi.

Sudionice opisuju situacije u kojima su određene inicijative dobile načelnu političku podršku, bile uvrštene u proračun ili prepoznate kroz rad povjerenstava, ali nisu ostvarene u praksi. Takva iskustva upućuju na raskorak između političke vidljivosti problema, formalnog prihvaćanja mjera i njihove stvarne provedbe. Ona ujedno otvaraju pitanje institucionalne odgovornosti, jer samo usvajanje odluka ili osiguravanje proračunskih sredstava ne jamči njihovu realizaciju bez jasno utvrđenih nadležnosti, rokova i praćenja provedbe. Deklarativna podrška ravnopravnosti spolova stoga ne može biti zamjena za konkretno političko djelovanje i preuzimanje odgovornosti za rezultate. Istodobno, postoje i primjeri konkretnih pomaka, što pokazuje da lokalne institucije mogu ostvariti rezultate kada su inicijative praćene političkom podrškom i odgovarajućim resursima.

8. Nakon lokalnih izbora 2025. nema značajnijih zaokreta u prioritetima ravnopravnosti spolova.

U većem dijelu rasprava prevladava percepcija kontinuiteta, odnosno izostanka značajnijih promjena u lokalnim političkim prioritetima nakon izbora 2025. godine. S druge strane, sudionice navode i pozitivne primjere lokalnih inicijativa, od kojih su pojedine započele tijekom prethodnih mandata, pa ih nije moguće neposredno povezati s rezultatima posljednjih izbora. Takva iskustva otvaraju pitanje u kojoj

mjeri promjene političkih struktura i zastupljenosti žena doista prate promjene u pristupu ravnopravnosti spolova. Ona ujedno upućuju na važnost razlikovanja izborne zastupljenosti žena od političke spremnosti i institucionalnih kapaciteta za razvoj i provedbu rodno odgovornih politika. Sama promjena političkog sastava lokalnih tijela ne jamči promjenu prioriteta niti sustavnije uključivanje rodne perspektive u lokalno upravljanje. Ova interpretacija temelji se na iskustvima i procjenama sudionica, a ne na neovisnoj analizi promjena lokalnih politika nakon izbora.

9. Organizacije civilnog društva važni su akteri prepoznavanja potreba, zagovaranja i razvoja lokalnih politika ravnopravnosti spolova.

Sudionice prepoznaju organizacije civilnog društva kao pružateljice stručne podrške, zagovaračice ženskih prava i poveznicu između iskustava građanki i institucija. Njihovo neposredno iskustvo rada sa ženama i poznavanje lokalnih potreba predstavljaju važan izvor znanja za oblikovanje učinkovitijih i rodno odgovornih javnih politika. Međutim, oslanjanje na njihov rad ne smije zamijeniti odgovornost lokalne samouprave za razvoj, financiranje i provedbu tih politika. Posebno je važno izbjeći praksu u kojoj se organizacijama civilnog društva prepušta prepoznavanje problema i pronalaženje rješenja, bez odgovarajuće institucionalne podrške i preuzimanja odgovornosti za njihovu provedbu. Iskustva sudionica stoga upućuju na potrebu za sustavnom i ravnopravnom suradnjom u kojoj ženske organizacije sudjeluju u oblikovanju, provedbi i praćenju mjera, dok lokalne institucije osiguravaju potrebne resurse, kontinuitet i odgovornost za ostvarivanje postavljenih ciljeva.

10. Osnaživanje žena važno je, ali nije dovoljno bez promjene političkih i institucionalnih uvjeta.

Sudionice ističu važnost političkog obrazovanja, mentorstva, međusobne podrške i povezivanja žena. Takvi oblici podrške mogu olakšati ulazak u politiku, jačati samopouzdanje i pridonijeti preuzimanju političkih odgovornosti. Ipak, iskustva sudionica potvrđuju na to da individualno osnaživanje ne može samo po sebi ukloniti prepreke povezane sa seksizmom, stranačkim hijerarhijama, ekonomskom nesigurnošću ili neravnomjernom raspodjelom skrbi. Naglašavanje potrebe za osnaživanjem žena ne smije prikriti činjenicu da prepreke njihovu političkom sudjelovanju proizlaze i iz načina na koji su političke institucije i društveni odnosi organizirani. Stoga se unapređenje političkog sudjelovanja žena mora promatrati kao pitanje promjene institucionalnih i društvenih uvjeta, a ne isključivo kao pitanje njihove osobne spremnosti na politički angažman.

U cjelini, ključni nalazi istraživanja upućuju na to da je za razumijevanje političkog položaja žena i ostvarivanja ravnopravnosti spolova na lokalnoj razini potrebno istodobno promatrati njihovu zastupljenost, stvarni utjecaj na odlučivanje, društvene i institucionalne prepreke te način na koji se ravnopravnost spolova prepoznaje, uključuje i ostvaruje kroz lokalne javne politike.

4. Preporuke za unapređenje političkog sudjelovanja žena i lokalnih politika ravnopravnosti spolova

Preporuke proizlaze iz analize iskustava sudionica fokus-grupa i identificiranih prepreka političkom sudjelovanju žena, njihovu utjecaju na lokalno odlučivanje te oblikovanju i provedbi politika ravnopravnosti spolova. Obuhvaćaju prijedloge koje su sudionice izravno iznijele, ali i mjere izvedene iz analize odgovora i iskustava. Usmjerene su prvenstveno na političke stranke, predstavnička tijela te jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, uz prepoznavanje važnosti suradnje sa ženskim organizacijama i drugim relevantnim akterima. Polazište preporuka jest da formalna zastupljenost žena

ne jamči i njihov stvarni politički utjecaj te da unapređenje ravnopravnosti spolova zahtijeva promjene političkih i institucionalnih praksi.

1. Osigurati ravnopravnu zastupljenost žena na mjestima stvarnog političkog odlučivanja.

Političke stranke imaju ključnu odgovornost za ravnopravniji pristup žena kandidaturama, vodećim funkcijama i područjima odlučivanja o javnim resursima. Nije dovoljno zadovoljiti propisanu zastupljenost žena na kandidacijskim listama ako njihov položaj na listama, raspodjela funkcija i stranački odnosi ograničavaju mogućnost osvajanja mandata i ostvarivanja političkog utjecaja. Posebno je važno osigurati da žene ravnopravno sudjeluju u odlučivanju o svim područjima lokalnog razvoja, a ne samo u onima koja se tradicionalno povezuju sa ženama.

**Primjerice:* primjenjivati naizmjenični raspored kandidatkinja i kandidata na izbornim listama (zip-model), osigurati transparentne kriterije predlaganja i izbora na političke funkcije te pratiti zastupljenost žena na vodećim položajima i u radnim tijelima nadležnima za financije, gospodarstvo, prostorni razvoj i druga ključna područja lokalnog odlučivanja.*

2. Suzbijati seksizam i osigurati odgovornost političkih stranaka i institucija.

Političke stranke i predstavnička tijela trebaju jasno prepoznati seksističko, diskriminatorno i omalovažavajuće ponašanje kao neprihvatljiv oblik političke komunikacije. Iskustva sudionica pokazuju da takvo ponašanje narušava politički autoritet žena i njihove mogućnosti ravnopravnog sudjelovanja, osobito kada izostaje odgovarajuća institucionalna reakcija. Odgovornost za suzbijanje seksizma ne smije ovisiti o spremnosti pojedinih političarki da se same suprotstave uvredama ili diskriminatornom obraćanju. Političke stranke odgovorne su za standarde ponašanja unutar vlastitih organizacija, a predstavnička tijela za osiguravanje uvjeta ravnopravne i dostojanstvene političke rasprave. Seksizam je stoga potrebno prepoznati kao pitanje institucionalne odgovornosti i demokratske političke kulture, a ne kao osobni sukob među političkim akterima.

**Primjerice:* unaprijediti poslovnička i etička pravila, osigurati pravodobno reagiranje predsjedavajućih osoba na seksističke istupe, uspostaviti jasne i dostupne postupke prijavljivanja diskriminatornog ponašanja te provoditi edukacije o ravnopravnosti spolova, diskriminaciji i odgovornosti u političkoj komunikaciji. Političke stranke trebaju dosljedno primjenjivati standarde nediskriminacije i u vlastitom organizacijskom djelovanju.*

3. Stvoriti održivije uvjete političkog sudjelovanja žena i razvijati sustavnu podršku.

Politički angažman zahtijeva vrijeme, ekonomsku sigurnost i organizacijsku podršku koji nisu jednako dostupni svim ženama. Profesionalne i obiteljske obveze, neravnomjerna raspodjela neplaćenog rada i skrbi te način organizacije političkog djelovanja ograničavaju mogućnosti žena da se uključe u politiku, preuzimaju odgovornosti i dugoročno u njoj djeluju. Političke stranke i predstavnička tijela trebaju preispitati organizacijske prakse koje pretpostavljaju stalnu raspoloživost i mogućnost sudjelovanja neovisno o profesionalnim i obiteljskim okolnostima. Istodobno, političko obrazovanje, mentorstvo i međusobno povezivanje žena važni su oblici podrške, osobito pri prvom ulasku u političke institucije. Međutim, individualno osnaživanje žena ne može zamijeniti promjene institucionalnih i društvenih uvjeta koji proizvode i održavaju nejednakosti. Političko obrazovanje ne smije biti ograničeno na

poznavanje institucija i procedura, nego treba uključivati razumijevanje strukturne rodne diskriminacije, patrijarhalnih obrazaca i načina na koje se nejednakosti reproduciraju kroz političke i stranačke prakse.

**Primjerice:* pravodobno planirati sjednice i sastanke, osigurati raniju dostupnost materijala, razmotriti fleksibilnije oblike sudjelovanja u pripremnim aktivnostima i materijalne uvjete obavljanja vijećničkih dužnosti te ravnomjernije raspodijeliti organizacijske obveze unutar političkih stranaka i osigurati osnovno političko obrazovanje za sve članove i članice stranke.*

4. Sustavno uključivati rodnu perspektivu u lokalne politike i razvijati ciljane mjere ravnopravnosti spolova.

Načelo ravnopravnosti spolova potrebno je prepoznati kao sastavni dio lokalnog razvoja i upravljanja, a ne kao izdvojeno pitanje ograničeno na socijalnu skrb ili zaštitu žena od nasilja. Lokalne vlasti trebaju kroz rodne analize sustavnije procjenjivati kako javne odluke utječu na različite položaje i potrebe žena i muškaraca te razvijati ciljane mjere ondje gdje su utvrđene rodne nejednakosti. Nije dovoljno pretpostaviti da javne politike koje koriste široj zajednici automatski pridonose ravnopravnosti spolova. Važno je prepoznati njihove različite učinke na žene i muškarce te, na temelju utvrđenih nejednakosti, oblikovati mjere koje će pridonijeti njihovu smanjenju. Nadalje, provedba načela ravnopravnosti spolova ne bi smjela ovisiti isključivo o inicijativi pojedinih političarki ili organizacija, nego postati sastavni dio redovitog planiranja i odlučivanja.

**Primjerice:* razvijati rodno odgovorno planiranje proračuna, koristiti podatke razvrstane prema spolu, procjenjivati rodne učinke lokalnih odluka te uključivati rodnu perspektivu u prometno i prostorno planiranje, stanovanje, gospodarstvo, zapošljavanje i dostupnost javnih usluga. Pri oblikovanju mjera skrbi potrebno je razmatrati i njihove učinke na ekonomsku samostalnost žena i raspodjelu neplaćenog rada.*

5. Ojačati provedbu, praćenje i institucionalnu odgovornost za lokalne politike ravnopravnosti spolova.

Iskustva sudionica pokazuju da politička vidljivost određenog problema, formalno prihvaćanje inicijative ili osiguravanje proračunskih sredstava ne znače nužno i njezinu provedbu. Stoga je potrebno ojačati odgovornost lokalnih institucija za ostvarivanje usvojenih mjera te osigurati njihovu provedivost, financijsku održivost i kontinuitet neovisno o promjenama političkih mandata. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti učinkovitosti povjerenstava i drugih lokalnih tijela za ravnopravnost spolova. Njihova uloga ne bi smjela ostati ograničena na formalno postojanje ili povremene rasprave, nego treba uključivati mogućnost utjecaja na oblikovanje i praćenje lokalnih politika. Pri promjenama lokalne vlasti važno je omogućiti javno dostupan pregled započetih, provedenih i neprovedenih mjera, s informacijama o ostvarenim rezultatima i preostalim obvezama Promjene lokalne vlasti ne bi smjele značiti automatsko odustajanje od započetih mjera, nego odgovornost da se postojeće mjere vrednuju, unapređuju i provode na temelju utvrđenih potreba i rezultata.

**Primjerice:* za svaku planiranu mjeru odrediti odgovorno tijelo, rokove, potrebna sredstva i pokazatelje rezultata, redovito javno izvještavati o provedbi te posebno pratiti mjere za koje su osigurana sredstva, ali njihova provedba kasni ili izostaje. Potrebno je osigurati redovit i sadržajan rad povjerenstava za ravnopravnost spolova te transparentno i javno objavljivati prijedloge vijećnica,*

povjerenstava i ženskih organizacija, uključujući informacije o njihovu razmatranju, prihvaćanju i provedbi.

6. Jačati suradnju političkih predstavnica, ženskih organizacija i lokalnih institucija.

Ženske organizacije važni su akteri prepoznavanja potreba žena, zagovaranja promjena i razvoja lokalnih politika ravnopravnosti spolova. Njihova stručna znanja i neposredna iskustva rada sa ženama potrebno je sustavnije uključivati u oblikovanje, provedbu i praćenje javnih politika, a ne svoditi suradnju na povremena savjetovanja ili financiranje pojedinačnih aktivnosti. Suradnja sa ženskim organizacijama treba biti utemeljena na prepoznavanju njihove stručnosti i iskustva, uz jasno razgraničenje odgovornosti. Organizacije civilnog društva mogu pridonijeti zagovaranju, razvoju mjera i praćenju njihove provedbe, ali ne mogu zamijeniti odgovornost javnih institucija za donošenje, financiranje i provedbu lokalnih politika ravnopravnosti spolova. Isto tako je važno poticati međustranačku suradnju političarki oko zajednički prepoznatih pitanja ravnopravnosti spolova, uz uvažavanje njihovih različitih političkih pozicija. Takva suradnja može pridonijeti većoj vidljivosti problema, razmjeni iskustava i kontinuitetu zagovaranja. U tom kontekstu, važno je osigurati da se u oblikovanju lokalnih politika čuju i iskustva žena različitih društvenih i životnih okolnosti, osobito onih čije su potrebe i perspektive slabije zastupljene u političkom odlučivanju.

**Primjerice:* uključivati ženske organizacije u pripremu i praćenje lokalnih strategija i akcijskih planova, uspostaviti redovite oblike dijaloga između političkih predstavnica, lokalnih institucija i organizacija koje se bave ženskim pravima, osigurati transparentno razmatranje njihovih prijedloga te poticati međustranačke inicijative o zajednički prepoznatim pitanjima.*

Provedba ovih preporuka zahtijeva djelovanje različitih aktera, ali njihove odgovornosti nisu jednake. Političke stranke imaju ključnu ulogu u osiguravanju ravnopravnijeg pristupa kandidaturama i političkim funkcijama te suzbijanju diskriminatornih praksi. Predstavnička tijela i lokalne institucije odgovorni su za uvjete političkog djelovanja, donošenje i provedbu javnih politika te raspodjelu javnih resursa. Ženske organizacije mogu pridonijeti stručnim znanjem, zagovaranjem i praćenjem provedbe, ali ne mogu zamijeniti institucionalnu odgovornost javnih vlasti. Unapređenje političkog sudjelovanja žena ne zahtijeva samo njihovo veće uključivanje u postojeće strukture, nego i promjenu uvjeta pod kojima se politička moć stječe, raspodjeljuje i ostvaruje.

5. Zaključak

Istraživanje „Žene u lokalnom odlučivanju: političko sudjelovanje i ravnopravnost spolova u lokalnim politikama“ potvrđuje da pitanje ravnopravnosti spolova u lokalnoj politici nadilazi brojčanu zastupljenost žena u predstavničkim i izvršnim tijelima. Iskustva sudionica upućuju na važnost razlikovanja formalnog pristupa političkim funkcijama od stvarnih mogućnosti sudjelovanja u odlučivanju, oblikovanju političkih prioriteta i raspodjeli javnih resursa.

Politički položaj žena oblikuje se u međudjelovanju stranačkih odnosa, institucionalnih pravila i širih društvenih nejednakosti. Sudionice opisuju različita iskustva političkog djelovanja, od mogućnosti samostalnog zagovaranja i utjecaja na odluke do ograničenja povezanih sa stranačkim strukturama, raspodjelom političkih odgovornosti, seksističkim ponašanjem i nejednakom raspodjelom profesionalnih i obiteljskih obveza. Ta iskustva pokazuju da prepreke političkom sudjelovanju žena nije moguće svesti na pitanje njihove osobne motivacije, sposobnosti ili spremnosti na angažman. One su povezane i s

načinom na koji su političke institucije organizirane te s društvenim uvjetima u kojima žene sudjeluju u javnom životu.

Nadalje, analiza iskustava sudionica otvara pitanje položaja ravnopravnosti spolova u lokalnim javnim politikama. Iako se pojedine potrebe žena prepoznaju kroz socijalne programe, mjere skrbi ili aktivnosti usmjerene na zaštitu od nasilja, nalazi upućuju na potrebu sustavnijeg uključivanja rodne perspektive u različita područja lokalnog razvoja. Načelo ravnopravnosti spolova nije moguće promatrati isključivo kroz postojanje pojedinačnih mjera ili strateških dokumenata. Jednako su važni njihova provedba, osiguravanje potrebnih sredstava, praćenje rezultata i odgovornost institucija za preuzete obveze.

Posebno je značajan raskorak koji dio sudionica prepoznaje između formalnog prihvaćanja inicijativa i njihove provedbe. Postojanje povjerenstava, usvajanje programa ili planiranje proračunskih sredstava ne jamči samo po sebi ostvarivanje predviđenih ciljeva. Učinkovitost lokalnih politika ravnopravnosti spolova stoga ovisi o tome imaju li nadležna tijela jasne odgovornosti, odgovarajuće kapacitete i mogućnost utjecaja na redovite procese političkog i proračunskog odlučivanja.

Iskustva sudionica također upućuju na važnost suradnje političkih predstavnica, lokalnih institucija i ženskih organizacija. Takva suradnja može pridonijeti prepoznavanju potreba žena, razvoju konkretnih mjera i praćenju njihove provedbe. Međutim, odgovornost za ostvarivanje ravnopravnosti spolova ne može se prepustiti pojedinim političarkama ili organizacijama civilnog društva. Ona mora biti sastavni dio institucionalnog djelovanja i odgovornosti lokalnih vlasti, neovisno o političkim promjenama i osobnom angažmanu pojedinih aktera.

Lokalni izbori 2025. godine predstavljali su važan vremenski okvir istraživanja, ali iskustva sudionica ne omogućuju zaključak da promjene u političkoj zastupljenosti žena neposredno uzrokuju promjene lokalnih politika. Isto tako, većina sudionica smatra da navedeni izbori nisu donijeli nikakve promjene niti što se tiče položaja žena u politici, niti lokalnih politika ravnopravnosti spolova. Nalazi upućuju na složeniji odnos u kojem su važni stvarna raspodjela političke moći, institucionalni kapaciteti, politički prioriteti i kontinuitet provedbe javnih politika.

Vrijednost provedenog istraživanja stoga nije u donošenju općih zaključaka o svim lokalnim sredinama, nego u prepoznavanju obrazaca i iskustava koji otvaraju važna pitanja za daljnje političko i institucionalno djelovanje. Iskustva žena iz pet obuhvaćenih gradova pokazuju da politička zastupljenost, mogućnost utjecaja na odlučivanje i provedba politika ravnopravnosti spolova predstavljaju povezana, ali različita područja koja zahtijevaju zasebnu pozornost.

Unapređenje položaja žena i ravnopravnosti spolova u lokalnom odlučivanju stoga ne podrazumijeva samo povećanje broja žena u političkim institucijama, nego i stvaranje uvjeta za njihov ravnopravan politički utjecaj te razvoj lokalnih politika koje prepoznaju rodne nejednakosti i na njih odgovaraju konkretnim, provedivim i održivim mjerama.